

URDHËR
Nr. 367, datë 9.6.2020

**PËR MIRATIMIN E UDHËZUESIT “KRITERET E PËRGJITHSHME TË
PJESËMARRJES NË AKTIVITETET, PROCESET KONSULTUESE DHE
VENDIMMARRËSE, QË LIDHEN ME FËMIJËT DHE PËR FËMIJËT”**

Në mbështetje të nenit 102, pika 4, të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë; të ligjit nr. 18/2017, “Për të drejtat dhe mbrojtjen e fëmijës”, si dhe në zbatim të vendimit të Këshillit të Ministrave nr. 372, datë 26.4.2017, “Për miratimin e Agjendës Kombëtare për të Drejtat e Fëmijëve, 2017–2020”,

URDHËROJ:

1. Miratimin e udhëzuesit “Kriteret e përgjithshme të pjesëmarrjes në aktivitetet, proceset konsultuese dhe vendimmarrëse, që lidhen me fëmijët dhe për fëmijët”, sipas tekstit bashkëlidhur këtij urdhri.

2. Ngarkohet Agjencia Shtetërore për të Drejtat dhe Mbrojtjen e Fëmijëve për zbatimin e këtij urdhri.

Ky urdhër hyn në fuqi pas botimit në Fletoren Zyrtare.

MINISTËR I SHËNDETËSISË DHE MBROJTJES SOCIALE
Ogerta Manastirliu

**KRITERET E PËRGJITHSHME TË PJESËMARRJES NË AKTIVITETET, PROCESET
KONSULTUESE DHE VENDIMMARRËSE, QË LIDHEN ME FËMIJËT DHE PËR
FËMIJËT**
QERSHOR, 2020

**UDHËZUES DHE INSTRUMENTE SEKTORIALE PËR REALIZIMIN E NJË
PJESËMARRJEJE KUPTIMLOTË TË FËMIJËVE**

Përmbajtja:

1. Hyrje
2. Çfarë është pjesëmarrja e fëmijëve?
3. Pse është e rëndësishme pjesëmarrja e fëmijëve?
4. Parimet etike
5. Mbrojtja e sigurisë së fëmijëve në proceset pjesëmarrëse
6. Kriteret e përgjithshme dhe indikatorët e pjesëmarrjes së fëmijëve
7. Listë kontrolluese për mbarëvajtjen e procesit
8. Lehtësimi i procesit
9. Përfshirja e fëmijëve – Përqasje sektoriale
 - Shërbimet shoqërore
 - Arsim
 - Shëndetësi
 - Drejtësia për të mitur
 - Pushteti vendor
10. Grupet e konsultimit të fëmijëve/Praktika të mira

11. Shtojcat

- Politika e Mbrojtjes së Fëmijëve
- Format “marrje pëlqimi” për pjesëmarrje
- Model planifikimi
- Model ushtrime energjizuese

12. Referenca

I. HYRJE

Pjesëmarrja në aktivitetet, proceset konsultuese dhe vendimmarrëse, që lidhen me fëmijët dhe për fëmijët, është një nga parimet bazë të Konventës së të Drejtave të Fëmijëve, i cili artikullohet me anë të **nenit 12**, që përcakton qartazi se fëmijët gëzojnë të drejtën e pjesëmarrjes në proceset vendimmarrëse që ndikojnë jetën e tyre. Ky nen u njeh të drejtën fëmijëve të influencojnë vendime që kanë të bëjnë me familjen, shkollën, komunitetin ku ata bëjnë pjesë dhe çdo gjë tjetër që ndikon drejtpërdrejt në jetën e tyre. Parimi njeh aftësinë e fëmijëve për të qenë pjesëmarrës të vlefshëm në proceset vendimmarrëse, për të dhënë mendime dhe sugjerime në lidhje me çështje, që kanë të bëjnë me jetët e tyre në përshtatshmëri me moshën dhe pjekurinë.

Si e tillë, pjesëmarrja e fëmijëve pasuron proceset demokratike dhe garanton rritjen dhe formimin e gjeneratave të ardhshme të qytetarëve të ndërgjegjshëm dhe aktivë në jetët e komuniteteve të tyre.

Si një e drejtë thelbësore, e drejta për pjesëmarrje kërkon përfshirjen dhe angazhimin e të rriturve si individë apo/edhe si institucione qeveritare, publike dhe jopublike, organizata dhe grupime komunitare, puna e të cilëve ndikon drejtpërdrejt apo tërthorazi në jetën e fëmijëve. Kjo e drejtë realizohet në bazë të një procesi dialogu dhe shkëmbimi të lirë mendimesh gjatë të cilit fëmijët shprehin mendime dhe marrin përgjegjësi.

Fëmijët dhe të rinjtë e përfshirë në procese pjesëmarrjeje përbëjnë një burim të jashtëzakonshëm njohurish dhe këndvështrimesh, por shpeshherë të pakuptueshme nga të rriturit. Ata shpeshherë njohin dhe artikulojnë më mirë se të rriturit problematikat dhe sfidat e bashkëmoshatarëve të tyre të marginalizuar dhe jo vetëm.

Kur fëmijët dhe të rinjtë ndihen të respektuar, të dëgjuar dhe të konsideruar nga të tjerët ata rrisin vetëvlerësimin dhe janë në gjendje të fitojnë më shumë kontroll mbi jetët e tyre, duke u shndërruar në qytetarë të ndërgjegjshëm dhe aktivë që punojnë dhe ndikojnë pozitivisht jetën e komuniteteve ku ata jetojnë.

Në vitin 2017, Kuvendi i Shqipërisë miratoi **ligjin nr. 18/2017, “Për të drejtat dhe mbrojtjen e fëmijës”**, i cili përcakton të drejtat dhe mbrojtjen që gëzon çdo fëmijë, mekanizmat dhe autoritetet përgjegjëse, që garantojnë me efektivitet ushtrimin, respektimin, promovimin e këtyre të drejtave, si dhe mbrojtjen e veçantë të fëmijës, në zbatim të Kushtetutës, të Konventës së Kombeve të Bashkuara mbi të Drejtat e Fëmijës, të akteve ndërkombëtare që veprojnë në këtë fushë, si dhe të legjislacionit në fuqi, duke garantuar mirëqenien e fëmijës, duke promovuar e mundësuar zhvillimin e tyre në shoqëri, duke i siguruar fëmijës ushtrimin e të drejtave, në përputhje me zhvillimin e personalitetin, bazuar në interesin më të lartë të tij. Ky ligj ka në themel të tij parimin e pjesëmarrjes së fëmijës dhe e përkufizon atë si një proces të vazhdueshëm të përfshirjes aktive të fëmijës dhe të respektimit të së drejtës së tij për t’u shprehur e për t’u dëgjuar në të gjitha nivelet e vendimmarrjes për çështje që lidhen me të. **Neni 12** i këtij ligji sanksionon lirinë e shprehjes së fëmijës.

Fëmija ka të drejtë të shprehë lirisht, individualisht dhe kolektivisht pikëpamjet dhe mendimin e tij për çdo çështje që ka të bëjë me të drejtpërsëdrejti ose me familjen e tij apo komunitetin, në përputhje me moshën dhe aftësinë e tij për të kuptuar. Fëmija ka të drejtë të kërkojë, të marrë dhe të përcjellë informacion e ide të çdo lloji, në çdo formë ose me çdo mjet të zgjedhur nga ai, me përjashtim të rasteve kur cenohet një interes publik, siguria kombëtare ose nderi e dinjiteti apo të drejtat e të tjerëve.

Neni 13 i ligjit 18/2017 garanton të drejtën e fëmijës për t'u dëgjuar vetë ose nëpërmjet prindit, kujdestarit ose përfaqësuesit, jo vetëm në të gjitha proceset administrative e gjyqësore që lidhen me të, por edhe nga autoritetet shtetërore gjatë proceseve vendimmarrëse, që lidhen me hartimin e zbatimit e politikave për të drejtat e fëmijës dhe mbrojtjen e tyre. Sipas këtij neni, fëmija, në përputhje me moshën dhe aftësinë e tij për të kuptuar, ka të drejtë të ankohe vetë ose nëpërmjet prindit, kujdestarit ose përfaqësuesit të tij kundër vendimeve apo masave të marra nga autoritetet shtetërore lidhur me të, sipas legjislacionit në fuqi dhe detyron punonjësit e administratës së shërbimit civil ose të administratës gjyqësore t'i japin këshillimin e nevojshëm. Ligji garanton të drejtën e fëmijës për informim, në lidhje me mirëqenien, edukimin dhe zhvillimin e tij fizik e psikologjik, si dhe aksesin në të gjithë regjistrat ku mbahen të dhëna për të.

QËLLIMI, OBJEKTIVAT DHE PËRDORIMI I KËTIJ UDHËZUESI

Qëllimi i këtij dokumenti është të inkurajojë dhe të lehtësojë pjesëmarrjen e fëmijëve dhe të rinjve, në proceset konsultuese dhe vendimmarrëse në të gjitha nivelet. Ai bazohet në kriteret bazë të Kombeve të Bashkuara, Komentin e Përgjithshëm nr. 12 mbi Pjesëmarrjen Kuptimplotë të Fëmijëve, ofron dhe udhëzon të rriturit në promovimin dhe përmbushjen e së drejtës së fëmijëve për pjesëmarrje dhe të drejtave të fëmijëve në tërësi, si pjesë e aktiviteteve, projekteve, programeve, politikave apo shërbimeve për fëmijët, duke u prezantuar atyre parimet kryesore të pjesëmarrjes shoqëruar me një menu indikatorësh matës për secilin. Në fund prezantohet një listë pyetjesh për të shërbyer si listë kontrolli për mbarëvajtjen e procesit.

Udhëzuesi synon, gjithashtu, t'i vijë në ndihmë një audience të gjerë që përfshin, si individë/profesionistë pa përvojë në punën me fëmijët, ashtu edhe individë/profesionistë me një përvojë të gjerë, punonjës të agjencive dhe institucioneve shtetërore, punonjës për mbrojtjen e fëmijës, punonjës të njërive të vetëqeverisjes vendore, institucioneve arsimore, institucioneve të përkujdesjes sociale, njësitë për mbrojtjen e fëmijëve, organizatave jofitimprurëse, grupimeve/organizatave të fëmijëve dhe të rinjve, grupimeve qytetare, organizatave të shoqërisë civile etj.

Në të pasqyrohen disa kriteret të praktikës të pranueshme, si nga të rriturit dhe fëmijët, të cilat do të sigurojnë që proceset ku do të përfshihen fëmijët të jenë të një cilësie të lartë, ku të respektohen parimet etike të pjesëmarrjes dhe t'u ofrojnë një mundësi reale fëmijëve të shprehin opinionin e tyre dhe të influencojnë vendimmarrjen, por dhe të rrisin e të zhvillojnë potencialet e tyre nëpërmjet proceseve fuqizuese.

Ndaj, nëse do shihnim edhe fushat kryesore të aplikimit të parimit të pjesëmarrjes ato do të fillonin që në nivel individual e familjar, në komunitet, në shkollë, në shërbimet që merren nga fëmijët në një situatë të vështirë, në shëndetësi, në procese gjyqësore, në institucionet vendimmarrëse lokale apo qendrore, si dhe nga instrumentet kombëtare dhe ndërkombëtare të monitorimit dhe garantimit të të drejtave të fëmijëve.

Udhëzuesi synon të:

- zbërthejë në praktikë dhe të sjellë një të kuptuar të përbashkët të parimit të pjesëmarrjes së fëmijëve dhe si mund të realizohet ajo;
- ndihmojë në strukturimin dhe standardizimin e procesit dhe rritjen e pjesëmarrjes së fëmijëve dhe të rinjve në vendimmarrje dhe politikëbërje;
- mbështesë institucionet shtetërore, njësitë e qeverisjes vendore, institucionet arsimore, institucionet e përkujdesjes sociale, organizatat jofitimprurëse, grupimet/organizatat e fëmijëve dhe të rinjve, grupimet qytetare, organizatat e shoqërisë civile në realizimin e konsultimeve dhe aktiviteteve pjesëmarrëse me fëmijët dhe të rinjtë;
- sigurojë konsistencë dhe cilësi në proceset pjesëmarrëse dhe konsultative me fëmijët dhe të rinjtë, duke marrë parasysh edhe diversitetin e grupeve;
- ofrojë instrumente praktike për të garantuar një proces pjesëmarrjeje të mirëfilltë e kuptimplotë që respekton të gjitha parimet etike të punës me fëmijët;
- ofrojë shembuj praktikë se si të zbatohet parimi i pjesëmarrjes së fëmijëve në disa fusha specifike ku fëmijët janë subjekt i strategjive, planeve të veprimit apo shërbimeve të ofruara nga

sektorë të ndryshëm, si arsimi, shërbimet e mbrojtjes shoqërore, shëndetësia, vendimarrja lokale dhe qendrore, por edhe në ushtrimin e rolit të tyre, si monitorues dhe raportues së situatës së të drejtave të fëmijëve në vend.

Udhëzuesi është hartuar nga Agjencia Shtetërore për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijëve me organizatën *Save The Children*, si një detyrim i parashikuar në Agjendën Kombëtare për të Drejtat e Fëmijëve 2017–2020. Ai reflekton mendimet e dala nga një konsultim i gjerë me grupet e fëmijëve të përfshirë në projektet e *Save the Children*, aktorë të shoqërisë civile në Shqipëri, si dhe përvojën më të mirë ndërkombëtare.

II. ÇFARË ËSHTË PJESËMARRJA E FËMIJËVE?

Neni 12 të i Konventës së të Drejtave të Fëmijëve përcakton se:

“Shtetet Palë i garantojnë fëmijës, i cili është i aftë të ketë pikëpamjet e tij, të drejtën për t’i shprehur lirisht këto pikëpamje, për çdo çështje që ka të bëjë me të, duke i vlerësuar ato në përputhje me moshën dhe shkallën e pjekurisë së tij.”

Pjesëmarrje e fëmijëve do të thotë që fëmijët kanë të drejtë të dëgohen, të shprehin mendimin dhe të influencojnë vendimet që i prekin drejtpërdrejt.

Pjesëmarrja është ndër parimet themelore të **Konventës së të Drejtave të Fëmijëve** miratuar nga **Organizata e Kombeve të Bashkuara në vitin 1989** dhe ratifikuar nga Shqipëria në **vitin 1992**.

Nenet e tjera që lidhen me pjesëmarrjen e fëmijëve përfshijnë **nenin 13** që njeh të drejtën e fëmijës për të kërkuar, për të marrë dhe për të dhënë informacion dhe mendim të çfarëdo lloji dhe **nenet 14, 15, 16, 17**, të cilat sigurojnë të drejtën e fëmijës për lirinë e shprehjes, mendimit, ndërgjegjes, besimit fetar, grumbullimit paqësor, mbrojtjes së privatësisë dhe aksesin në informacion dhe **nenin 23**, që u jep fëmijëve me aftësi të kufizuara të drejtën për pjesëmarrje në komunitet dhe **neni 2** që sanksionon zbatimin e gjithë çfarë parashtrohet në Konventë për çdo fëmijë.

Bazuar në sa më sipër, pjesëmarrja përkufizohet si një proces i vazhdueshëm i të shprehurit dhe i përfshirjes aktive të fëmijëve në të gjitha nivelet e vendimarrjes në çështje që i prekin drejtpërsëdrejti ata.

Procesi i pjesëmarrjes kërkon, komunikim, ndarje të vazhdueshme dhe të plotë informacioni, dialog të vazhdueshëm ndërmjet fëmijëve dhe të rriturve, si edhe bazohet në respektin ndaj opinionit dhe pikëpamjeve të fëmijëve dhe aftësisë së tyre për t'u shprehur bazuar në moshë, pjekuri, kontekst socioekonomik dhe aftësi.

Pjesëmarrja është e lidhur ngushtë me njerëzit që ndajnë ide mes tyre mendojnë për vete, shprehin opinione në mënyrë efektive, planifikojnë, priorizojnë dhe marrin pjesë në vendimmarrje për të bërë ndryshim. Pjesëmarrje e fëmijëve do të thotë fuqizim i tyre për të qenë pjesë aktive e vendimmarrjes dhe arrihet duke u dhënë mundësinë atyre të kenë akses të vendimmarrësit dhe informacioni i duhur, mbështetje nga të rriturit të cilët ata kanë besim, mundësinë për t'u përfaqësuar, si edhe mekanizmat e ankimimit në rast nevojë.

a) Neni 5, “Shtetet Palë respektojnë përgjegjësitë, të drejtat dhe detyrat që kanë prindërit ose, sipas rastit, anëtarët e familjes së zgjeruar ose të bashkësisë, siç parashikohet nga zakoni i vendit, kujdestarët ose persona të tjerë, ligjërisht përgjegjës për fëmijën, për t'i dhënë këtij, në përputhje me zhvillimin e aftësive të tij, drejtimin dhe udhëheqjen e duhur për ushtrimin e të drejtave që i njeh atij kjo Konventë”.

b) Neni 13, “Fëmija ka të drejtën e lirisë së shprehjes; kjo e drejtë përfshin lirinë për të kërkuar, për të marrë dhe për të përcjellë informacione dhe ide të çdo lloji, pa marrë parasysh kufijtë, në formë verbale, të shkruar, të shtypur ose artistike ose me çdo mjet tjetër të zgjedhur nga fëmija”.

Pjesëmarrja konsultative ndodh kur të rriturit kanë nevojë të mbledhin informacion nga fëmijët që do t'u shërbejë nismave për të përmirësuar ose/dhe për të hartuar legjislacione, politika apo shërbime që prekin direkt fëmijët. Nismëtarët, drejtuesit dhe menaxhuesit e këtij procesi pjesëmarrjeje janë të rriturit.

Pjesëmarrja bashkëpunuese haset në rastet, kur synimi është forcimi i proceseve demokratike, krijimi i mundësive për fëmijët për të kuptuar dhe zbatuar parimet e demokracisë apo/edhe përfshirja e fëmijëve në zhvillimin e hartimin e legjislacionit, politikave dhe shërbimeve që ndikojnë drejtpërdrejtë në jetën dhe mirëqenien e tyre. Pjesëmarrja bashkëpunuese, në varësi të kontekstit mund të ketë për nismëtare si fëmijët ashtu dhe të rriturit. Partneriteti fëmijë–të rritur, është faktor kyç dhe ndikon në fuqizimin e fëmijëve për të influencuar dhe sfiduar si procesin e ndjekur ashtu dhe rezultatin e arritur.

Pjesëmarrja e drejtuar/menaxhuar/iniciuar nga vetë fëmijët ndodh në rastet, kur qëllimi është fuqizimi i fëmijëve për të marrë nisma që identifikojnë çështjet shqetësuese për ta, t'i shpalosin lirshëm këto shqetësime dhe kërkojnë marrjen e masave për zgjidhjen e tyre. Të rriturit në këto raste shërbejnë si lehtësues të procesit dhe në asnjë rast nuk ndërhyjnë për ta drejtuar atë. Drejtimi dhe kontrolli i procesit kryhet nga vetë fëmijët.

Si realizohet konsultimi? Cilët fëmijë marrin pjesë?

Në disa raste, si p.sh., në krijimin e grupeve të konsultimit për qëllim planifikimi apo monitorimi, si edhe marrje mendimi mbi çështje të caktuara, aktiviteti targeton një grup më të vogël fëmijësh. Po cilët do të jenë fëmijët që do të marrin pjesë në këtë grup dhe si duhen zgjedhur ata, që grupi të jetë vërtet përfaqësues? Për sa të jetë e mundur, në varësi të rrethanave të aktivitetit, do të duhet të jenë vetë fëmijët ata që do të zgjedhin përfaqësuesit e tyre. Si në çdo proces tjetër demokratik, edhe në këtë rast, fëmijët e zgjedhur do të duhet të përfaqësojnë të njëjtët interesa, të shprehen në emër të një grupi më të madh fëmijësh dhe të raportojnë/informojnë grupin që i ka zgjedhur mbi procesin dhe arritjet.

Hapat paraprakë:

- informohen fëmijët në lidhje me procesin;
- ndërtohet një proces i drejtë dhe transparent me kritere të qarta në përzgjedhjen e fëmijëve, që do të marrin pjesë në konsultim;

- hartohet plani i konsultimit/takimit me fëmijët.

Procesi i përzgjedhjes duhet të targetojë:

- fëmijë me një interes direkt, që kanë një ekspertizë apo njohuri mbi çështjen objekt i konsultimit;

- fëmijët që përzgjidhen duhet të përfaqësojnë një grup të gjerë fëmijësh.

Përzgjedhja e fëmijëve – Kriteret e përzgjedhjes duhet të konsiderojnë sa më poshtë:

- gjinia;
- mosha e fëmijës (më të vegjël, më të rritur);
- fëmijë me aftësi të kufizuara;
- vendbanimi në fshat apo qytet, të sigurohet një ekuilibër në përfaqësimin e zonave/rajoneve;
- shkojnë apo nuk shkojnë në shkollë;
- aspekte sociale dhe ekonomike;
- përkatësi etnike;
- besimi fetar.

III. PSE ËSHTË E RËNDËSISHME PJESËMARRJA E FËMIJËVE?

Konventa e të Drejtave të Fëmijëve, në nene të veçanta të saj, njeh qartësisht fëmijët si qytetarë të barabartë aktivë dhe aktorë socialë të rëndësishëm, mendimet dhe nevojat e të cilëve duhen konsideruar seriozisht. Vetë fëmijët janë njohësit më të mirë të jetës së tyre në të gjitha aspektet dhe dimensionet, pavarësisht se ata duhet të jenë në mbrojtjen dhe mbështetjen e vazhdueshme të të rriturve. Mbështetja që të rriturit duhet t'u japin fëmijëve për të qenë pozitive duhet të jetë me fokus te fëmija dhe të jetë pjesëmarrëse.

Ligji nr. 18/2017, “Për të drejtat dhe mbrojtjen e fëmijës”, neni 5, pika 10, përcakton se pjesëmarrja, dëgjimi dhe respektimi i mendimit të fëmijës, duhet bërë në përputhje me moshën dhe aftësinë e tij për të kuptuar.

Pjesëmarrja lidhet me mundësitë që u krijohen fëmijëve për të shprehur këndvështrimin e tyre, të influencojnë në vendimmarrje dhe të sjellin një ndryshim. Pjesëmarrja është përfshirja e

informuar dhe e vullnetshme e të gjithë fëmijëve, përfshirë edhe ata fëmijë më pak të favorizuar apo që janë të përjashtuar nga zhvillimet sociale, fëmijë të moshave, gjinive dhe aftësive të ndryshme, në çdo çështje që ata i prek drejtpërsëdrejti apo tërthorazi. Pjesëmarrja është një metodë pune dhe parim i rëndësishëm që prek shumë fusha të jetës: familje, komunitet, shkolla, institucione lokale, qendrore e deri në ato ndërkombëtare.

Në mënyrë që pjesëmarrja të jetë efektive, etike dhe e sigurt, është e domosdoshme që të vendosen e të aplikohen disa parime dhe standarde, të cilat do të bëjnë të mundur që fëmijët të mos manipulohen, të vendosen në rrezik apo t'u mohohet mundësia për të shprehur mendimet e tyre.

Pjesëmarrja e fëmijëve është e rëndësishme pasi ajo:

- kontribuon në zhvillimin personal, fuqizimin dhe motivimin e tyre;
- forcon ndërgjegjësimin e tyre rreth të drejtave, duke zhvilluar aftësitë mbrojtëse dhe advokuese;
- promovon aftësitë e fëmijëve për përfshirje dhe angazhim civil, tolerancë, respekt për të tjerët sidomos më të margjinalizuarit;
- zhvillon dhe përmirëson shërbimet e synuara dhe të domosdoshme;
- ofron një perspektivë afatgjatë rreth çështjeve të së ardhmes të vështira për t'u perceptuar nga brezi i vjetër.

Praktikat më të mira ndërkombëtare, por edhe ato shqiptare e kategorizojnë pjesëmarrjen e fëmijëve në tri nivele: **konsultim, bashkëpunim dhe pjesëmarrje e drejtuar/menaxhuar nga vetë fëmijët**. Përzgjedhja e gjithsecilit nivel varet nga konteksti, koha dhe mundësitë e fëmijëve për t'u angazhuar.

IV. PARIMET ETIKE

Ka disa parime etike, të cilat duhet të sigurohen çdo herë, kur fëmijët përfshihen në procese, si: mbledhje të dhënash, pjesëmarrje në studime, konsultime mbi dokumente strategjike apo aktivitete të tjera me pjesëmarrje. Dy janë parimet thelbësore: “interesi me i lartë i fëmijës” dhe “mosdëmtimi.” Këto dy parime do të përcaktojnë nëse fëmijët duhet të marrin pjesë apo jo dhe kur duhet të përfshihen në këto procese. Interesi më i lartë i fëmijës, si konsiderata parësore aplikohet duke promovuar dhe mbrojtur mirëqenien e fëmijës, nga ana tjetër duhet të sigurojmë, që asnjë hallkë e procesit ku përfshihen fëmijët nuk do të shkaktojë dëm të çdo lloji të ta. Disa konsiderata të tjera që garantojnë procese me standarde të larta etike janë:

1. Vlerësimi i rreziqeve dhe marrja e masave për shmangien e tyre

Përpara një aktiviteti me pjesëmarrje të fëmijëve duhet kryer vlerësimi i rreziqeve që mund të paraqesë aktiviteti dhe një plan masash për minimizimin e tyre. Duhet marrë në konsideratë një gamë e gjerë rreziqesh të menjëhershme apo afatgjata, duke vlerësuar edhe qëndrimin apo aprovimin e prindërve/kujdestarëve, si dhe përfaqësuesve lokalë, në lidhje me angazhimin e fëmijëve në një aktivitet advokues apo konsultues. Kjo, pasi në disa raste mund të jetë e papërshtatshme (në aspektin etik) të marrësh të dhëna nga fëmijët, p.sh., nëse personi që mbledh të dhënat nuk ka aftësitë e duhura të intervistimit me fëmijët, nëse çështja në fjalë nuk është në përputhje me moshën e tyre apo nëse mbështetje e mëtejshme mund të mos u ofrohet fëmijëve të angazhuar.

2. Sigurojmë që stafi është i kualifikuar dhe me figurë të pastër morale

Institucionet që përfshijnë fëmijë në aktivitete apo që kërkojnë të mbledhin të dhëna përmes konsultimit me fëmijët, kanë detyrimin etik të angazhojnë në këto procese staf që ofron siguri, profesional, që ka marrë trajnimet dhe mbështetjen e nevojshme për të kryer këtë detyrë. Kjo pasi gjatë proceseve konsultuese apo angazhuese të fëmijëve mund të vihen në kontakt me të dhëna sensitive, me situata vulnerabiliteti etj., të cilat kanë nevojë të menaxhohen siç duhet dhe mund të krijojnë pasoja, si në proces ashtu dhe në mirëqenien e fëmijëve të angazhuar. Njohuritë dhe përvoja në fushën e mbrojtjes së fëmijëve do të duhet të jetë një kriter, si dhe aftësi në teknikat e intervistimit apo lehtësimit të aktiviteteve me fëmijët. Stafet e angazhuara duhet të trajnohen në qasje miqësore me fëmijët, në vlerësimin e maturisë së fëmijëve, aplikimin e parimeve të barazisë

gjinore dhe gjithëpërfshirjes, si dhe të kuptojnë zhvillimin fizik dhe mendor të fëmijëve, sipas fazave të zhvillimit dhe në evidentimin e shenjave të stresit/vështirësive.

3. Të garantojmë pranimin dhe dakordësimin

Pranimi i informuar i fëmijëve apo dakordësimi i informuar i prindërve apo i kujdestarëve për përfshirjen e fëmijëve në një aktivitet apo në konsultime dhe intervistime do të duhet të bëhet përpara se të nisë procesi i pjesëmarrjes së fëmijëve. Nëse fëmijët vendosin të marrin apo mos marrin pjesë në një aktivitet ky vendim do të duhet të vijë pas një informimi të kujdesshëm, ku fëmijët të kuptojnë, siç duhet arsyen e angazhimit të tyre, rolin, si edhe çfarë pritet prej tyre. Kjo e shoqëruar dhe me një shpjegim të hapave të mëtejshëm – çfarë pritet të ndodhë më pas?

4. Garantimi i konfidencialiteti dhe i mbrojtjes së të dhënave

Është thelbësore të kuptohet dhe të aplikohet mbrojtja e identitetit dhe të dhënave të fëmijëve. Profesionalistët e angazhuar në veprimtaritë me fëmijët apo që mbledhin të dhëna nga fëmijët nëpërmjet konsultimeve, duhet të kenë në dispozicion udhëzues të qartë për të garantuar konfidencialitetin dhe mbrojtjen e informacionit të shprehur nga fëmijët.

5. Hartimi dhe përdorimi i protokolleve të mbrojtjes së fëmijëve dhe i procedurës së ruajtjes dhe i garantimit të sigurisë së fëmijëve

Gjatë punës sonë me dhe për fëmijët, duhet të kuptojmë se pjesëmarrja e fëmijëve si një e drejtë dhe parim udhëheqës ka disa fusha aplikimi. Nëse konsultimet, intervistimet apo marrja e opinionëve të fëmijëve kanë elementë që lidhen me mbrojtjen e fëmijëve (fëmijët vijnë nga grupe vulnerabël apo çështja që trajtohet është sensitive dhe lidhet me dhunën dhe abuzimin, apo fëmijët janë përfitues të një shërbimi mbrojtës etj.) mundet që gjatë procesit të dalin në pah e të jetë e nevojshme ruajtja dhe garantimi i mirëqenies së tyre. Për këtë intervistuesi apo lehtësuesi, jo vetëm duhet të ketë njohuritë e duhura por duhet të veprojë edhe në bazë të një protokoll apo procedure të përcaktuar mirë. Nëse një referim për një rast dhune apo abuzimi ndodh gjatë procesit, lehtësuesi do të duhet të dijë si të veprojë, çfarë duhet të mbajë shënim, kë të njoftojë dhe në çfarë afatesh. Po ashtu, një plan për ofrimin e ndihmës ndaj fëmijës që shprehet për dhunën do të duhet të planifikohet dhe të jetë në dispozicion në çdo kohë. Nga ana tjetër, të gjithë personat që angazhohen në organizimin dhe lehtësimin e pjesëmarrjes së fëmijëve, duhet t'i përmbahen një kodi sjelljeje të përcaktuar për të mbrojtur fëmijët nga veprime/sjellje të papërshtatshme të stafëve të angazhuar.

6. Të kuptohen dhe vlerësohen diferencat në pushtet mes të rriturve dhe fëmijëve

Në mënyrë që pjesëmarrja të jetë etike dhe vërtet vullnetare, është e rëndësishme të kuptohet si qëndron niveli i pushtetit mes të rriturve dhe fëmijëve që përfshihen në një konsultim. Vlerësimi i dinamikave mes të rriturve dhe fëmijëve do të japë mundësinë për hartimin e një plani menaxhimi të këtyre dinamikave, por dhe të minimizimit të rreziqeve që mund të rrjedhin prej tyre, duke garantuar të drejtën e çdo fëmije për t'u dëgjuar (shembull: mund të ndodhë që fëmijët të mos ndihen të lirshëm për të shprehur mendimet e tyre nëse në procese konsultuese janë të pranishëm njerëz me influencë në jetën e tyre, si: mësues, drejtorë, prindër etj.).

7. Shmangia e tokenizmit

Natyra dhe qëllimi i pjesëmarrjes së fëmijëve do të duhet të jetë gjithmonë i qartë dhe të shprehet në mënyrë transparente gjatë procesit të miratimit. Institucionet që angazhohen me fëmijët në procese pjesëmarrëse apo konsultime do të duhet të jenë të qartë në lidhje me kufizimet që ata kanë për të ndërmarrë veprime të mëtejshme, në bazë të gjetjeve apo të prioriteteve të shprehura nga fëmijët dhe aftësinë e tyre për të advokuar në emër të fëmijëve të tjerë nëse do të ishte nevoja. Po ashtu, nxjerrja e të dhënave duhet të ndjekë një proces transparent dhe informimi të fëmijëve të pranishëm, përfshirë dhe mundësinë e prodhimit të raporteve në një gjuhë të përshtatshme për fëmijët.

8. Garantimi i një qasjeje gjithëpërfshirëse

Është e rëndësishme që metodat e përdorura gjatë organizimit të proceseve me pjesëmarrje, të maksimizojnë shanset që vajzat dhe djemtë të marrin pjesë njëloj dhe në mënyrë të barabartë, që të bëhen të gjitha përpjekjet e të merren të gjitha masat që fëmijët me aftësi të kufizuara, fëmijë

nga minoritetet apo nga grupet e pafavorizuara të përfshihen, gjithashtu, në mënyrë aktive dhe të plotë. Respektimi i së drejtës për pjesëmarrje të individëve apo të grupeve shoqërore të caktuara duhet, sidoqoftë, shoqëruar me vlerësimin e potencialit të rreziqeve që mund t'u shkaktohen si rezultat i angazhimit.

A është gjithmonë e përshtatshme pjesëmarrja e fëmijëve?

Disa procese që kërkojnë pjesëmarrjen e fëmijëve mund të mos jenë gjithmonë të përshtatshme për fëmijët për t'u angazhuar (p.sh., monitorim/vlerësim, studim, konsultim etj.). Për këtë, të rriturit përgjegjës do të duhet të bëjnë një analizë të fakteve, në lidhje me situatën konkrete. Përgjigjet që marrin pyetjet e listuara më poshtë ndihmojnë personat përgjegjës të kuptojnë nëse pjesëmarrja është e përshtatshme dhe e realizueshme dhe në këtë mënyrë të marrin vendimin e duhur për angazhimin apo jo të fëmijëve.

- *A është studimi/vlerësimi/konsultimi me pjesëmarrje vërtet i nevojshëm?*
- *Përse duhet që fëmijët të marrin pjesë në këtë aktivitet? Nëse fëmijët kanë probleme madhore të varfërisë apo dhunës, sa e rëndësishme do të ishte për ta pjesëmarrja në këtë aktivitet?*
- *A ka prioritetet tjera më të rëndësishme? Sigurimi mbijetesës, strehë, veshmbathje ...?*
- *Pa e parë pjesëmarrjen si një qëllim në vetvete, konkretisht cilat do të ishin përfitimet për fëmijët në këtë rast? Si do të arrihej kjo?*
- *Lehtësuesit e procesit/monitoruesit/studuesit, a i kanë aftësitë e duhura për të drejtuar një vlerësim apo studim me pjesëmarrje të fëmijëve?*
- *Pjesëmarrja kërkon kosto materiale dhe kohë, a i kemi burimet e nevojshme? A kemi mjaftueshëm kohë në dispozicion për të organizuar një proces të mirëfilltë e kuptimplotë?*
- *A kemi kontakte direkte me fëmijët?*
- *Fëmijët, a i kanë aftësitë për një pjesëmarrje domethënëse?*
- *Nëse inkurajojmë pjesëmarrjen e fëmijëve në këtë proces, a shkaktojmë konfuzion/ngarkesë/shqetësim të fëmijët?*
- *A do të cenoheshin pozitat apo dinamikat e fëmijëve në familje, shkollë, komunitet, institucione si rezultat i pjesëmarrjes së tyre në këtë proces?*
- *A mundemi ne të ofrojmë mbështetjen e nevojshme për fëmijët dhe të vijojmë me ndjekjen e procesit?*

V. MBROJTJA E SIGURISË SË FËMIJËVE NË PROCESET PJESËMARRËSE

Mbrojtja e fëmijës është një ndër principet themelore të **Konventës së Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Fëmijës** dhe përbën themelin e punës së të gjithë profesionistëve, institucioneve apo organizmave që punojnë me dhe për fëmijët. Bazuar dhe në kriteret e përcaktuara në ligjin nr. 18/2017, "Për të drejtat dhe mbrojtjen e fëmijës", është një detyrim ligjor dhe moral i secilit për të garantuar që proceset ku përfshihen fëmijët të jenë të sigurta, dhe duhet bërë gjithçka nën kontrollin e drejtuesve të këtyre proceseve për t'i mbajtur të sigurt fëmijët me të cilët ata janë nën kontakt apo me të cilët punojnë. Në situata të caktuara pjesëmarrja e fëmijëve qoftë në nivel konsultimi apo pjesëmarrjeje të drejtuar nga fëmijët mund të përmbajë rreziqe për fëmijët, sidomos ata që bëjnë pjesë në grupet vulnerabel/e marginalizuar.

Për këtë arsye masat për mbrojtjen e fëmijëve janë të domosdoshme për të siguruar procese pjesëmarrjeje të sigurta dhe të ndjeshme ndaj rreziqeve. Këto masa duhet të garantojnë, që shëndeti, siguria fizike dhe emocionale, mirëqenia dhe interesi i tyre me i lartë, janë të mbrojtur gjatë gjithë procesit të pjesëmarrjes në çfarëdo niveli qoftë ai. Gjithashtu, ato duhet të garantojnë që masat për mbrojtjen e fëmijës nuk cenojnë autonominë, pavarësinë dhe lirinë e fëmijës.

Masat që sugjerohen:

- *Kur planifikoni një aktivitet me pjesëmarrje të fëmijëve, bëni një vlerësim të rreziqeve të mundshme që mund t'u kanosen fëmijëve gjatë çdo hapi të procesit (shih shtojcën nr. 1).*
- *Bëni një ndarje të qartë të roleve dhe të përgjegjësi të të rriturve të përfshirë në proces.*
- *Informoni fëmijët rreth masave dhe rregullave të mbrojtjes së fëmijëve dhe sigurohuni që ata i kanë kuptuar siç duhet.*
- *Informoni të rriturit (shoqëruesit e fëmijëve, lehtësuesit e aktivitetit apo persona të tjerë në kontakt me fëmijët) për rolin dhe përgjegjësitë që ata kanë.*

- Sigurohuni që formularët e lejeve nga prindërit janë firmosur dhe ruajtur përpara së të fillojë aktiviteti.
- Sigurohuni që fëmijët të shoqërohen gjithmonë nga një i rritur dhe, sipas rrethanave, fëmijët të jenë të pajisur me siguri shëndetësor.
- Sigurohuni që një i rritur tek i cili fëmijët kanë besim është përcaktuar si pikë kontakti për çështjet e mbrojtjes së fëmijës dhe fëmijët janë vënë në dijeni për këtë.
- Krijoni një sistem të dhënash me të gjitha detajet e pjesëmarrësve (adresa, nr. telefonit i kontaktit, nevojat mjekësore, formularët e lejes nga prindi/kujdestari ligjor) dhe përcaktoni një të rritur si përgjegjës për ruajtjen dhe për administrimin e këtij informacioni.
- Respektoni privatësinë e fëmijës. Raportet e shkruara, fotografitë apo filmimet video dhe audio nuk duhet të zbulojnë identitetin e fëmijëve pa u marrë paraprakisht leja nga prindi dhe vetë fëmija.
- Pjesëmarrja e fëmijëve është vullnetare dhe gjithsecili fëmijë duhet të ndihet i lirë të largohet dhe të mos jetë pjesë e aktivitetit/procesit nëse e dëshiron diçka të tillë.
- Fëmijët duhet të trajtohen me respekt dhe duhet të njihen si individë me të drejta, pavarësisht moshës.
- Sigurohuni që çdo gjë e diskutuar, dakordësuar apo/edhe e prezantuar gjatë konsultimit apo aktivitetit, përfshirë edhe fotot, filmimet apo regjistrimet audio qëndron konfidenciale dhe mund të bëhen publike vetëm pasi fëmijët të kenë dhënë pëlqimin paraprak për publikimin e tyre.
- Të rriturit që shërbejnë si lehtësues në proceset apo në aktivitetet pjesëmarrëse konsultative, duhet të pajisen paraprakisht me udhëzues, që shpjegojnë qartësisht se si duhet të sillen dhe veprojnë në raste raportimi nga fëmijët apo dëshmie situatash abuzimi, dhune dhe çdo lloj tjetër situatë sensitive, që ka të bëjë me mirëqenien e fëmijëve.
- Të rriturit që shërbejnë si lehtësues në proceset apo në aktivitetet pjesëmarrëse konsultative, duhet t'u mundësojnë fëmijëve një atmosferë të hapur besimi reciprok, ku ata të mund të diskutojnë çdo problematikë apo shqetësim të ngritur prej tyre.
- Të rriturit që shërbejnë si lehtësues në proceset apo në aktivitetet pjesëmarrëse konsultative, duhet të shmangin veprime apo sjellje që mund të lenë hapësirë për abuzime të mundshme. Ata nuk duhet të përdorin fjalor, të japin sugjerime apo këshilla që janë të papërshtatshme, ofenduese apo/edhe abuzive që synojnë të turpërojnë, ofendojnë, diskriminojnë apo përjashtojnë fëmijët.

VI. KRITERET E PËRGJITHSHME TË PJESËMARRJES SË FËMIJËVE

Pjesëmarrja e fëmijëve është:

- transparente dhe informuese për të gjithë;
- llogaridhënëse;
- e sigurt;
- pjesëmarrja është relevante/domethënëse/e përshtatshme;
- bazuar në respektin e ndërsjellë;
- vullnetare;
- miqësore me fëmijët;
- gjithëpërfshirëse;
- mbështetet nga të rritur miqësorë dhe të mirinformuar.

Kriteri #1

Pjesëmarrja është transparente dhe informuese për të gjithë

Përshkrimi i kriterit

1. Pjesëmarrja duhet të zhvillohet në parametra të përcaktuar dhe të qartësuar paraprakisht, për të cilët të gjithë aktorët, të rriturit e përfshirë dhe, gjithashtu, fëmijët të jenë në dijeni dhe të kenë rënë dakord.
2. Planifikimi i aktivitetit bëhet në një hark kohor, në varësi të aktivitetit dhe të intensitetit të tij, duke lejuar kohë të mjaftueshme për organizimin e pjesëmarrjes së fëmijëve.
3. Përcaktimi i roleve dhe i përgjegjësive të të gjithë aktorëve të përfshirë (fëmijë apo të rritur) realizohet dhe dakordësohet që në fillim të procesit.

4. Fëmijët përfshihen që në fillim të procesit dhe japin mendimin e tyre për ndërtimin dhe përmbajtjen e tij.

5. Fëmijëve iu vihet në dispozicion i gjithë informacioni i nevojshëm që u nevojitet atyre për të dhënë kontribut domethënës. Fëmijët kanë akses – por në këtë rast lihet në dorë të tyre, ndërkohë që vënia në dispozicion nga të rriturit mundëson që ata të kenë realisht informacion.

6. I gjithë dokumentacioni i nevojshëm paraqitet në gjuhën amtare për të gjithë fëmijët.

7. Në rastet kur nevojitet përfaqësim, përzgjedhja e fëmijëve bëhet sipas një procesi transparent, gjithëpërfshirës dhe të dakordësuar me fëmijët.

Kriteri #2

Pjesëmarrja është miqësore me fëmijët

Përshkrimi i kriterit

1. Aktivitetet me fëmijët dhe metodat e përdorura për përfshirjen e tyre ndihmojnë në formimin dhe në rritjen e vetëbesimit dhe të vetëvlerësimit të fëmijët dhe të rinjtë.

2. Aktivitetet ndërtohen dhe zhvillohen në bashkëpunim me fëmijët dhe metodologjia e përfshirjes së tyre u përshtatet moshës, preferencave dhe aftësive të tyre.

3. Burime njerëzore, materiale dhe kohë e mjaftueshme lihet në dispozicion të procesit të pjesëmarrjes.

4. Të rriturit e përfshirë në aktivitete pjesëmarrëse me fëmijët, janë të mirëtrajnuar për të kuptuar vlerën e pjesëmarrjes së fëmijëve dhe e mbështesin atë.

5. Fëmijët mbështeten me informacion në një gjuhë të kuptueshme për ta dhe aktivitete trajnuese që i ndihmojnë ata të zhvillojnë aftësitë e tyre për të siguruar pjesëmarrje efektive.

6. Fëmijët pyeten gjithmonë mbi informacionin që u nevojitet dhe ky informacion u mundësohet atyre në kohë të mjaftueshme, format miqësor për përdorim nga fëmijët dhe në gjuhën që fëmijët komunikojnë dhe kuptojnë më mirë.

7. Përkthimi mundësohet në çdo aktivitet apo situatë ku fëmijët përballen me një gjuhë tjetër, mosnjohja e së cilës ndikon negativisht në të kuptuarin, komunikimin dhe, si rrjedhojë, pengon pjesëmarrjen e plotë në diskutime.

8. Të rriturit përdorin gjuhë joteknike me fëmijët dhe shpjegojnë çdo term apo zhargon teknik që mund të haset gjatë diskutimeve apo në dokumentet e shkruara.

Kriteri #3

Pjesëmarrja është llogaridhënëse

Përshkrimi i kriterit

1. Fëmijët njihen në kohë me impaktin e përfshirjes së tyre dhe rezultatet konkrete të vendimeve të marra bashkërisht me ta dhe hapat e mëtejshëm.

2. Fëmijëve u kërkohet gjithmonë mendim rreth eksperiencës së tyre të pjesëmarrjes, duke u fokusuar në sugjerimet për përmirësim.

3. Rezultatet, monitorimet dhe vlerësimet e aktiviteteve, u komunikohen në gjuhë të përshtatshme të gjithë fëmijëve të përfshirë, së bashku me angazhimet për të konsideruar mësimet e nxjerra në punën e ardhshme.

4. Fëmijët duhet të angazhohen në vazhdimësi dhe në mënyrë të qëndrueshme.

5. Fëmijët marrin pjesë/angazhohen në procese monitorimi dhe vlerësimi ku u mundësohet dhënia e përshtypjeve dhe përfshirja e komenteve në raporte.

6. Fëmijët mbështeten për të vënë në zbatim çështjet e identifikuara gjatë procesit të vlerësimit.

Kriteri #4

Pjesëmarrja është e sigurt

Përshkrimi i kriterit

1. Nevojat për mbrojtje të fëmijëve identifikohen dhe planifikohen përpara çdo aktiviteti apo procesi konsultues.
2. Mekanizmat e duhur të parashikuar në rregullore/dokumentet ligjore që parashikojnë masat për mbrojtjen e fëmijëve aktivizohen, me qëllim parandalimin dhe minimizimin e rreziqeve.
3. Vlerësim i kujdesshëm bëhet në lidhje me rreziqet që lindin si pasojë e lirisë së të shprehurit dhe pjesëmarrjes së fëmijëve në fushata ndërgjegjësimi/advokimi, sidomos në rastin e çështjeve sensitive.
4. Vendet, sallat ku zhvillohen mbledhjet dhe aktivitetet me fëmijë janë vende ku fëmijët ndihen të qetë, të sigurt dhe të mbrojtur. Ata duhet të jenë të përdorshme edhe nga fëmijët me aftësi të kufizuara.
5. Plan masash konkrete bazuar në rreziqet e parashikuara duhet të jetë efektiv dhe të parashikojë në mënyrë të detajuar hapat që duhet të zbatohen për të siguruar mbrojtjen e fëmijës nga rreziqet dhe mbrojtur identitetin e fëmijës.
6. Asnjë informacion i dhënë nga fëmija, fotografi, video apo çdo lloj tjetër të dhënash që i përkasin fëmijës nuk duhet të merren apo publikohen pa lejen/pëlqimin e fëmijës.
7. Në çdo aktivitet, komunikim, pavarësisht pjesëmarrjes fizike apo jo, fëmija është i mbrojtur nga çdo lloj forme abuzimi, shfrytëzimi, dhune, diskriminimi dhe keqtrajtimi.
8. Pjesëmarrja e fëmijëve nuk i vendos ata në asnjë rast në kushte rreziku apo situata stresuese.
9. Fëmijët dhe të rriturit në vazhdimësi në çdo aktivitet, informohen në lidhje me politikat e mbrojtjes së fëmijëve dhe kodin e etikës, përfshirë udhëzime të qarta në lidhje me çfarë duhet të bëjnë apo nuk duhet të bëjnë në raste rreziku.

Kriteri #5

Pjesëmarrja është relevante/domethënëse/e përshtatshme

Përshkrimi i kriterit

1. Çështjet e shtjelluara, aktivitetet e planifikuara janë të përshtatshme dhe domethënëse për fëmijët e përfshirë dhe bazohen në njohuritë, aftësitë dhe mundësitë e tyre.
2. Fëmijët përfshihen/angazhohen në vendosjen e kriterëve për përzgjedhjen dhe për përfaqësimin e tyre.
3. Fëmijët duhet të përfshihen/angazhohen në mënyra të ndryshme në përshtatje me aftësitë dhe interesat e tyre.
4. Angazhimet e tjera të fëmijëve në shtëpi, shkollë etj. duhen respektuar në kohë, përmbajtje dhe eksperiencë.
5. Metodologjitë e punës me fëmijët dhe përfshirjes së tyre duhet të konsiderojnë më të mirën e traditave, dijes dhe praktikave të komunitetit.

Kriteri #6

Pjesëmarrja është e bazuar në respekt reciprok

Përshkrimi i kriterit

1. Opinionet e të gjithë fëmijëve respektohen dhe konsiderohen gjatë procesit të vendimmarrjes.
2. Ushtrimi i së drejtës së pjesëmarrjes nuk bie ndesh me përmbushjen e angazhimeve të tjera. (p.sh., shkollimi).

3. Shëndeti dhe mirëqenia e fëmijës nuk kompromentohen nga ushtrimi i së drejtës për pjesëmarrje.

4. Fëmijët respektohen në çdo kohë dhe situatë, pavarësisht moshës, gjinisë, prejardhjes etnike apo kushteve socioekonomike.

Kriteri #7

Pjesëmarrja është vullnetare

Përshkrimi i kriterit

1. Pjesëmarrja e fëmijëve është vullnetare dhe ata mund të heqin dorë në çdo moment që e gjykojnë të arsyeshme.

2. Fëmijëve u jepet kohë për të vendosur nëse duan të marrin pjesë apo jo.

3. Fëmijët janë të lirë të heqin dorë nga çdo angazhim në çdo kohë gjatë procesit të pjesëmarrjes.

Kriteri #8

Pjesëmarrja është gjithëpërfshirëse

Përshkrimi i kriterit

1. Të gjithë fëmijët duhet të kenë shanse të barabarta për të ushtruar të drejtën e tyre të pjesëmarrjes pa u diskriminuar, për shkak të moshës, gjinisë, aftësive, gjuhës, origjinës, etnisë, prejardhjes gjeografike.

2. Aktivitetet, metodat e përdorura për angazhimin dhe pjesëmarrjen e fëmijëve duhet të jenë lehtësisht të adaptueshme për t'iu përgjigjur grup-moshave të ndryshme, diferencave gjinore, nevojave, aftësive dhe pritsh mërive të grupimeve të ndryshme të fëmijëve.

3. Nuk ngrihen hamendësimet mbi çfarë një grup i caktuar fëmijësh mund apo nuk mund të bëjë.

4. Të rriturit me ndikim në komunitetet e tyre duhet të përfshihen për të fituar mbështetjen e grupeve të marginalizuara.

Kriteri #9

Pjesëmarrja mbështetet nga të rritur miqësorë dhe të mirinformuar

Përshkrimi i kriterit

1. Të rriturit që punojnë me fëmijët duhet të kuptojnë dhe të mbështesin pjesëmarrjen e fëmijëve.

2. Të rriturit duhet t'u nënshtrohen trajnimeve specifike rreth praktikave dhe metodologjive pjesëmarrëse, aftësive teknike në komunikim, lehtësim, zgjidhje konfliktesh, diversitet etj., që u nevojiten për të punuar efektivisht me fëmijët.

3. Të rriturit duhet të mbështeten, mbikëqyren dhe t'u jepet mundësia të vlerësojnë eksperiencën e tyre në garantimin e pjesëmarrjes së fëmijëve.

VII. LISTË KONTROLLUESE PËR MBARËVAJTJEN E PROCESIT

Transparente dhe informuese për të gjithë

- A është objektiv i procesit të pjesëmarrjes mjaftueshëm i qartë dhe i njohur për të gjithë fëmijët e përfshirë?

- A është materiali i prezantuar të fëmijët i përgatitur në një gjuhë dhe format lehtësisht të kuptueshëm për ta?

- A janë informuar fëmijët rreth së drejtës së tyre për liri mendimi dhe pjesëmarrje, siç sanksionohet në UNCRC?

- A janë informuar prindërit/kujdestarët ligjorë të fëmijëve, në lidhje me qëllimin, strukturën dhe impaktin e pritshëm të këtij procesi?

- A janë diskutuar dhe dakordësuar paraprakisht me fëmijët qëllimet, struktura dhe rezultatet e pritshme?

Vullnetare

- *A iu është dhënë fëmijëve kohë e mjaftueshme për të shqyrtuar mundësinë/dëshirën për pjesëmarrje?*
- *A janë informuar lehtësuesit se ata nuk duhet dhe nuk mund t'i detyrojnë fëmijët të shprehin mendimin e tyre në rast se fëmijët vetë nuk e duan diçka të tillë?*
- *A janë informuar fëmijët se pjesëmarrja është vullnetare dhe ata kanë të drejtë të lënë procesin në çdo moment që ata duan.*
- *A është përshtatur procesi i pjesëmarrjes me nevojat, ritmin apo/edhe angazhimet e tjera të fëmijëve pjesëmarrës?*

Bazuar në respektin e ndërsjellë

- *A janë marrë në konsideratë opinionet e fëmijëve në vendimarrje?*
- *A janë konsultuar fëmijët që në fazën e parë të procesit të konsultimit/pjesëmarrjes?*
- *A është lënë në dispozicion kohë e mjaftueshme për konsultim me fëmijët?*
- *A mbështeten nismat e fëmijëve, në lidhje me çështjet që ata duan të diskutojnë?*
- *A u është dhënë fëmijëve feedback i qartë dhe i kuptueshëm?*

Relevante/domethënëse/e përshtatshme

- *A është ndërtuar procesi i pjesëmarrjes për të qenë një proces i vazhdueshëm apo vetëm një aktivitet në një kohë të caktuar?*
- *A i përgjigjet procesi nevojave të fëmijëve?*

Miqësore me fëmijët dhe të rinjtë

- *A është vendi i mbledhjes miqësor dhe i aksesueshëm për të gjithë fëmijët?*
- *A janë planifikuar mjaftueshëm pushime ndërmjet sesioneve në agjendë?*
- *A është i gjithë informacioni dhe procesi i pjesëmarrjes/konsultimit miqësor për fëmijët dhe i përshtatshëm për grup-moshën e përzgjedhur?*

Gjithëpërfshirëse

- *A marrin pjesë në proces/konsultim fëmijë nga prejardhje të ndryshme etnike, socio-ekonomike, gjinore, gjeografike? A janë të përfshirë fëmijët pjesë e grupeve vulnerabël, me aftësi ndryshe, minoritetet, fëmijët në varfëri dhe fëmijët në kontakt me ligjin?*
- *A janë marrë masa (mbështetje për udhëtim, përkthim gjubësor dhe lehtësues me eksperiencë në punën me fëmijët) për sigurimin e mundësive për pjesëmarrje të këtyre grupeve të fëmijëve?*

Mbështetet nga të rritur miqësorë dhe të mirinformuar

- *A është shpërndarë informacioni i duhur programatik, në lidhje me pjesëmarrjen e fëmijëve si princip thelbësor i të drejtave të fëmijëve?*
- *A janë shpërndarë materiale që ndihmojnë të rriturit të punojnë me fëmijët dhe të lehtësojnë pjesëmarrjen aktive të tyre?*
- *A janë trajnuar të rriturit në lidhje me Konventën e të Drejtave të Fëmijëve dhe principet bazë që përsbkojnë atë?*

E sigurt

- *A janë firmosur nga fëmijët, prindërit/kujdestarët ligjorë/lejet/formularët përkatës, në lidhje me pjesëmarrjen, fotografimin, regjistrimin audio dhe video etj.?*
- *A është përcaktuar personi i kontaktit për mbrojtjen e fëmijëve?*
- *A janë informuar fëmijët rreth masave për mbrojtjen e fëmijëve?*

Llogaridhënëse

- *A vlerësohet procesi i pjesëmarrjes dhe a janë të përfshirë fëmijët në këtë vlerësim?*
- *A u raportohen rezultatet e procesit fëmijëve në një gjubë miqësore me ta?*
- *A janë alokuar mjaftueshëm burime financiare dhe njerëzore në pjesëmarrjen e fëmijëve?*

VIII. LEHTËSIMI I PROCESIT

Çfarë cilësish dhe aftësish duhet të ketë një drejtues i mirë:

- i. Duke marrë në konsideratë gjithë çfarë ky udhëzues parashikon, është tej mase e rëndësishme për personat që drejtojnë një proces konsultimi apo angazhimi të fëmijëve të kenë jo vetëm njohuritë e duhura në fushë, por të kenë edhe një sërë karakteristikash të tjera si:*

- Aftësi shumë të mira lehtësuese, komunikuese dhe të jenë dëgjues të mirë.
 - Të jenë të aftë të krijojnë një marrëdhënie besimi me fëmijët.
 - Të jenë të aftë të ofrojnë mbështetje dhe të ndihmojnë fëmijët në situata sjellëshe të vështira kur janë nën stres.
 - Të jenë të kujdesshëm dhe të kuptojnë komunikimin joverbal.
 - Të arrijnë të identifikojnë situatat dhe fëmijët që kanë nevojë për ndihmë më specifike.
- ii. Të njihet mirë situata e fëmijëve që frekuentojnë/ marrin shërbimin.

Në mënyrë që lehtësuesit e rritur të hartojnë një metodologji efektive për realizimin e procesit, duhet të kenë mirë parasysh karakteristikat e grupit me të cilët do të punojnë, moshën dhe kapacitetin e tyre. Është përgjegjësia e tyre të përshtatin metodat që do të përdoren nëse në grup do të marrin pjesë fëmijë nga grupe të përjashtuara sociale që paraqesin vështirësi më të mëdha, që mund të kenë vështirësi në të kuptuarin e gjuhës (në rastin e fëmijëve nga pakicat gjuhësore) apo nëse kanë nivel të ulët të të nxënës, apo janë analfabetë. Po ashtu, metoda specifike do të duhet të përdoren në rastin e angazhimit të fëmijëve me aftësi të kufizuara. Metodatat do të duhet të krijojnë balancë në grup për sa u përket dinamikave të pushtetit (disa fëmijë mund të ndihen më “të pushtetshëm” dhe të tjerë më të mënjanuar, avantazhet dhe dizavantazhet si mes fëmijëve vetë, po ashtu edhe mes fëmijëve dhe të rriturve. Të rriturit, duke u mbështetur dhe në eksperiencën e fituar, duhet të jenë krijues, me aftësi përshtatëse dhe të përdorin kurdoherë metoda të pranueshme kulturalisht dhe të përshtatshme për grupin konkret, pa u ndierë të detyruar t’u përmbahen instruksioneve mbi mënyrat dhe metodat e lehtësimit. Është e rëndësishme që kur punohet me fëmijët të ketë ushtrime zgjimi argëtuese që zhvillojnë komunikimin në grup bashkëbisedimi të jetë i këndshëm dhe me ritëm, si edhe gjuha e përdorur të jetë e kuptueshme duke u përshtatur me moshën.

iii. Të evidentohen rreziqet dhe të hartohet një plan për mitigimin e tyre. Të analizohet dhe zbatohet praktikimi i parimit të “Mosjelljes së dëmit të fëmijës” (le të kujtojmë parimin e “Interesit më të lartë të fëmijës” që prevalon mbi të gjitha parimet e tjera, edhe mbi atë të pjesëmarrjes).

iv. Qartësimi i qëllimit të angazhimit të fëmijës: shembuj konkretë mund të jenë në rastet kur merret mendimi në procesin e hartimit të planit individual të mbrojtjes/ndërhyrjes; marrja e mendimit në procese të divorcit vendosjes së familjes kujdestare/birësuese; marrja e mendimit për cilësinë e shërbimeve të ofruara në qendër institucion; konsultimin për planifikim të aktiviteteve të qendrës institucionit etj.

v. Identifikimi/përzgjedhja i/e personave që do të drejtojnë procesin: personi udhëheqës që do të lehtësojë procesin dhe personi mbështetës që do të asistojë në proces.

IX. PËRFSHIRJA E FËMIJËVE – PËRQASJE SEKTORIALE

Përveç sektorit të arsimit, me futjen e dispozitave normative të ngritjes dhe të funksionit të qeverisë së nxënësve, si dhe ngritjes dhe funksionimit të bordeve të shkollave, asnjë sektor tjetër nuk ka mekanizma konkretë të institucionalizuara që të garantojnë të drejtën e fëmijëve për t’u shprehur dhe për t’u dëgjuar.

Agjencitë dhe institucionet, në kontakt me fëmijët, duhet të përfshijnë në rregulloren e brendshme procedurën për ngritjen e grupeve të konsultimit të fëmijëve, ku të përcaktohen fushat e aktivitetit (konsultim/marrje opinioni, planifikim; vlerësim etj.); mënyra dhe kriteret e përzgjedhjes së fëmijëve përfaqësues; personat që udhëheqin këto procese; si kryhet dokumentimi dhe raportimi të fëmijët dhe, gjithashtu, çfarë ka ndodhur me opinionet dhe mendimet e shprehura nga fëmijët.

- Shërbime shoqërore

Parimi i pjesëmarrjes së fëmijëve gjen pasqyrim në standardet e cilësisë së shërbimeve në strukturat shërbimofruese, sipas tipologjive, por mënyra se si ndërtohet dhe menaxhohet procesi i pjesëmarrjes nuk specifikohet.

Teorikisht, kjo e drejtë realizohet nga stafi psikosocial i shërbimit. Po ashtu, një nga parimet udhëheqëse të protokollit për menaxhimin e rasteve të fëmijës në nevojë për mbrojtje është edhe përfshirja e fëmijës në proces, duke e informuar dhe gjetur së bashku me të, sistemin më të

mirë në lidhje me situatën që paraqitet. Këtë proces e planifikon, organizon dhe drejton punonjësi i Njësisë për Mbrojtjen e Fëmijëve.

Sidoqoftë, shërbimet e mbrojtjes shoqërore, sipas tipologjisë së tyre, duhet të ngrenë me rregullore të brendshme një mekanizëm funksional për realizimin e pjesëmarrjes, në mënyrë sistematike dhe kuptimplotë.

Gjithmonë, bazuar në moshën dhe aftësitë e fëmijës, punonjësit socialë do të duhet të sigurojnë:

i. Të përfshijnë fëmijën në çdo ballkë të ofrimit të shërbimit, duke e informuar si për situatën, ashtu dhe për mundësitë që i ofrohen dhe së bashku të vendoset dhe për mënyrën më të mirë të ofrimit të suportit.

ii. Fëmijët të jenë pjesë e rëndësishme e vlerësimit/monitorimit të shërbimit, duke dhënë opinionet e tyre në lidhje me cilësinë e shërbimeve që marrin dhe opinionet për përmirësime të mundshme. Në këtë kuadër, *Save the Children* në Shqipëri, ka hartuar një instrument për vlerësimin e cilësisë së shërbimeve të kujdesit shoqëror ndaj fëmijëve, nëpërmjet konsultimit me vetë fëmijët përfitues të këtyre shërbimeve. Ky instrument do t'u shërbejë të gjitha institucioneve me një mandat monitorues dhe inspektues të standardeve të cilësisë së shërbimeve.¹

iii. Në raste të përfshirjes së grupeve të fëmijëve në situatë vulnerabiliteti, të cilët marrin shërbime të mbrojtjes shoqërore në institucione ditore, rezidenciale, struktura komunitare etj., përgatitja për një proces pjesëmarrës duhet të jetë i vëmendshëm dhe shumë i kujdesshëm. Aftësitë komunikuese të të rriturve marrin vlerë kryesore në situata vështirësish, fëmijët kanë nevojë për mbështetje morale, por edhe për ndihmë praktike, p.sh.: një fëmijë i mbetur pa kujdes prindëror ka nevojë për një të rritur që të kujdeset për të, që ta këshillojë e ta drejtojë. Fëmija, në çfarëdo situatë qoftë (familje me probleme, në kujdes rezidencial, fëmijë në situatë rruge, fëmijë i dhunuar etj.) ka nevojë për dikë me të cilin të hapet, të flasë për shqetësimet e tij. Nëse fëmija nuk ka dikë që mund ta dëgjojë dhe ta ndihmojë, atëherë ai do të mbetet i vetëm me shqetësimin e tij dhe do të izolohehet. Të flasim me dikë, i ndihmon fëmijët të shkarkojnë stresin e të çlirohen qoftë nëpërmjet fjalëve/ bashkëbisedimit.

- Arsimi

Qeveria e nxënësve është një organizëm i sanksionuar në ligjin nr. 69/2012, “Për sistemin arsimor parauniversitar në Republikën e Shqipërisë”, sipas nenit 36, të këtij ligji, qeveria e nxënësve mbron dhe promovon të drejtat e nxënësve dhe ndihmon në mbarëvajtjen e shkollës. Ajo ngrihet dhe funksionon sipas udhëzuesit të ministrit, kryetari i qeverisë së nxënësve në arsimin e mesëm të lartë zgjidhet nga nxënësit me votë të drejtpërdrejtë dhe të fshehtë, qeveria e nxënësve përzgjedh mësuesin ndihmës. Qeveria e nxënësve, siguron pjesëmarrjen e drejtpërdrejtë të nxënësve në vendimet që lidhen me mbarëvajtjen e procesit edukativ dhe jetës shkollorë në përgjithësi. Qeveria e nxënësve, nëpërmjet përfaqësuesve të saj të zgjedhur është pjesë e Komisionit të Etikës dhe Sjelljes në institucionin arsimor, merr pjesë në hartimin e planeve dhe raporteve të shkollës, ftohet të jetë pjesë e mbledhjeve të këshillit të prindërve dhe mësuesve, si dhe është pjesë e bordit të shkollës. Ky ligj u njeh detyrën drejtuesve të institucioneve arsimore të lehtësojnë pjesëmarrjen e nxënësve nëpërmjet përfaqësuesve të tyre në qeverinë e nxënësve në të gjithë organizmat shkollorë të parashikuar në ligj, vendimarrja e të cilëve ndikon drejtpërdrejt te nxënësit.

- Shëndetësia

Nuk ka mekanizma apo parashikime për pjesëmarrjen e fëmijëve. Sidoqoftë angazhimi i fëmijëve do të ishte me vlerë sidomos në fushën e shëndetit publik. Fëmijët mund të përfshihen në kërkime, studime (përdorimi i substancave, si: alkooli, droga, duhani etj.), aksesit në shërbimet parandaluese; roli dhe performanca e mjekut/stomatologut në shkollë apo në rastin e promovimit shëndetësor, metodat *peer to peer*², mund të ishin një vlerë e shtuar për targetimin e moshave 6–18 vjeç.

Për sa i përket mekanizmit, ai mund të rregullohet në të njëjtën mënyrë si në rastet e shërbimeve shoqërore. Institucionet e shëndetit publik, në këtë rast do të duhet të kenë një

¹ *Save the Children* në Shqipëri, Përfshirja e fëmijëve në vlerësimet e shërbimit; Bharti Mephani, Tiranë 2017.

² Metodologjitë që bazohen në të nxënin aktiv dhe shkëmbimin e informacionit ndërmjet bashkëmoshatarëve, nga fëmija te fëmija apo i riu tek i riu.

marrëdhënie bashkëpunimi me institucionet arsimore apo me organizime të tjera të pavarura fëmijësh nëse ato ekzistojnë në territor.

Qasja 'Fëmijë me fëmijë', parashikon rolin e fëmijëve me të rritur në promovimin jo vetëm të shëndetit fizik të më të vegjlit (që nga moshat e hershme), por, gjithashtu, edhe stimulimin e mirëqenies mendore dhe emocionale. Fëmijët me të rritur, duke kuptuar më mirë ndjenjat dhe nevojat e fëmijëve më të vegjël, mund të angazhohen në aktivitete stimuluese (përmes lojës, leximit etj.) mund të japin një kontribut të vlefshëm në qetësimin e më të vegjëlve apo mbështetjen e tyre kur ata kalojnë momente të vështira.

- Drejtësia për të mitur

Ky seksion u dedikohet fëmijëve në kontakt me ligjin, pra ata janë subjekt, dëshmitarë apo palë në procese gjyqësore.

Të përfshihesh në një proces gjyqësor, cilidoqoftë pozicioni është një situatë që mbart ngarkesë të lartë emocionale, kjo edhe më e vështirë për fëmijët. Sistemi i drejtësisë nuk është i konceptuar për të qenë miqësor, sidoqoftë mund të merren masat e nevojshme për t'u krijuar fëmijëve kushtet për t'u ndjerë sa më të sigurt dhe të qetë për të bërë të mundur përfshirjen e drejtë të tyre.

Disa nga çështjet kryesore që mund të adresohen për të krijuar një ambient të sigurt dhe miqësor:

- përfshirja e profesionistëve të aftë, që tregojnë empati, kuptojnë dhe nuk paragjykojnë. Kështu fëmijët do të ndihen të respektuar, krijojnë një marrëdhënie besimi dhe arrijnë të shprehin më lirshëm mendimet e tyre;
- informacioni paraprak mbi situatën, procesin që pritet, pozicionin/rolin e tyre, si dhe efektet që priten. Ata duhet të njohin dhe të kuptojnë të drejtat dhe procedurën në mënyrë që përfshirja e tyre të jetë sa më efektive;
- informacioni të jetë sa më i kuptueshëm për fëmijën dhe të jepet në një mënyrë miqësore;
- përzgjedhja e vendeve ku ndodhin intervistat, duhet të jetë sa më miqësore të mundshme, duke reduktuar në një mënyrë nivelin e ankthit.

Për çfarë duhet të konsultohemi me fëmijët në institucionet e kryerjes së dënimit:

i. Klasifikimi, vendosja dhe ndërtimi i programit të rehabilitimit – Fëmija duhet të konsultohet për të përcaktuar mënyrën më të përshtatshme të kujdesit social, që do t'i rezervohet atij;

ii. Edukim, trajnim profesional dhe punë – Qëllimi i edukimit është ta përgatisë fëmijën për momentin e largimit nga institucioni. Për këtë, modeli më i mirë i trajtimit të fëmijës është modeli përkrahës, i cili bazohet te mundësitë e tij prandaj duhet të bëhet në konsultime me vetë fëmijën;

iii. Koha e lirë – Mund të zhvillohen veprimtari rikrijuese të sugjeruara nga vetë fëmijët;

iv. Feja – Fëmijët mund të marrin pjesë ose të refuzojnë çdo formë organizimi fetar;

v. Kujdesi mjekësor – Konsultimet me fëmijët janë të domosdoshme për të kuptuar gjendjen e tyre fizike dhe mendore;

vi. Kontaktet me komunitetin – Fëmijët duhet të pyeten dhe t'u merren parasysh mendimet në kontakte që duhet të vendosin me anëtarë të tjerë të komunitetit jashtë institucionit;

vii. Kontrolli dhe ankesat – Fëmijëve duhet t'u njihet e drejta për të folur në kushte konfidencialiteti me çdonjërin nga ata.

- Pushteti vendor

Këshillat Bashkiakë janë institucione vendimmarrëse në nivel lokal përgjegjëse ndër të tjera për planifikimin e shërbimeve në territorin e tyre. Në këtë kuadër, fëmijët, si një nga grupet e interesit duhet të konsultohen për të dhënë këndvështrimin e tyre në lidhje me nevojat specifike për shërbime (infrastruktura shkollore, ambiente kulturore apo sportive etj.). Disa bashki kanë krijuar praktika të konsultimit me qytetarët për çështje të caktuara duke përfshirë dhe fëmijët. Por, si mund të konsolidohet kjo praktikë edhe në përfshirjen e mendimeve të tyre në mënyrën më efikase të mundshme? Për këtë duhet të ndiqen hapat e mëposhtëm:

- Njoftimi i fëmijëve – Grupi i fëmijëve organizohet për t'u përgatitur për procesin, informohen dhe njihen me planin;

- Puna në grup mbi çështjen ku kërkohet opinion i fëmijëve (udhëhequr nga lehtësuesi përkatës (p.sh., mësuesi koordinator i Qeverisë së Nxënësve; lehtësuesi i Qendrës Rinore; drejtuesi i grupit të udhëhequr nga fëmijët etj.);

- Njohja dhe thellimi te çështja në diskutim;
- Artikulimi i qëndrimit dhe mesazheve advokuese apo përgatitja e një raporti;
- Çaktimi i përfaqësuesve dhe prezantimi i mendimit në mbledhjen e Këshillit Bashkiak.

X. GRUPET E KONSULTIMIT TË FËMIJËVE/PRAKTIKA TË MIRA

Për sektorët e sipërpërmendur ka disa përjasje për të organizuar fëmijët e për të mbledhur informacion. Në vijim prezantohet një organizëm konkret i grupimit të fëmijëve për të lehtësuar konsultimin dhe pjesëmarrjen.

Në mënyrë që çdo sektor të zbatojë detyrimet, që parashikon ligji për garantimin e parimit të pjesëmarrjes së fëmijëve, është e nevojshme që të ngrihet një mekanizëm i brendshëm rregullator, ku të parashikohet çdo hap i procesit për përfshirjen e zërit të fëmijëve në çështje që u takojnë atyre. Ky mekanizëm do të duhet të parashikojë se si do të aksesohet grupi i interesit, në këtë rast i fëmijëve, si do të organizohen ata, si do arrijnë të përfaqësojnë opinionin e një grupi më të madh, kush do ta organizojë dhe do ta administrojë procesin, çfarë metodash dhe çfarë instrumentesh do t'iu duhet të përdorin për të realizuar një konsultim, një planifikim apo një vlerësim/monitorim situatë me pjesëmarrje:

i. Mënyra më e mirë dhe pikënisja e procesit do të ishte ngritja e një grupimi joformal fëmijësh që mishëron karakteristikat e paraqitura në seksionet: “Si realizohet konsultimi? Cilët fëmijë marrin pjesë?”.

ii. Sugjerohet që limiti i pjesëmarrësve në grup të jetë nga 6 deri 10 persona, djem dhe vajza. Duhet të kemi parasysh gjithmonë që procesi i përzgjedhjes së fëmijëve do të duhet të jetë i mirëmenduar dhe shumë korrekt në mënyrë që të jetë demokratik, gjithëpërfshirës dhe përfaqësues, siç kemi parashtruar në seksionet më lart.

iii. Si fillim fëmijët do të informohen për llojin e aktivitetit ku kërkohet të japin kontribut (konsultim, planifikim, vlerësim/monitorim) të njihen me qëllimin, mënyrën si do të ndërtohet procesi, kush e drejton procesin, çfarë pritjet prej tyre, shtrirja kohore dhe si do të përdoren opinionet dhe kontributi i tyre.

iv. Fëmijët njoftohen që ata janë të lirë të jenë pjesë apo të tërhiqen në çdo moment të procesit kur e shohin të nevojshme. Organizatorët duhet të mendojnë edhe për moshën e fëmijëve që do të përfshihen në grupin e konsultimit.

v. Nëse fëmijët do të mbledhen për një konsultim plani veprimi vendor apo kombëtar apo për një nismë ligjore, duhet të vlerësohet edhe kapaciteti i fëmijëve për të kuptuar dhe formuluar mendime në lidhje me çështjet në fjalë, gjë që do të ndikonte edhe grup-moshën e synuar. Nëse fëmijët do të mbledheshin për të marrë opinion apo për të vlerësuar një shërbim që ata vetë përfitojnë, atëherë kjo do të lidhet edhe me tipologjinë e shërbimit dhe grup-moshës që i ofrohet shërbimi.

vi. Në rastin e fëmijëve në një proces gjyqësor civil (vendosje në familje kujdestare, birësim apo në raste divorci etj.) legjislacioni përkatës ka përcaktuar edhe moshën për marrjen e mendimit (10 vjeç) dhe dhënien e pëlqimit (12 vjeç) dhe kjo bëhet në përputhje me zhvillimin dhe aftësitë e fëmijës ndaj dhe ka përcaktime të rolit dhe funksionit të psikologut në proces.

vii. Përcaktimi i grup-moshës duhet të jetë përfaqësues që të përmbledhë një rang të gjerë fëmijësh. Sidoqoftë, sugjerohet që ndarjet në grupe të mos përbëjnë diferenca madhore të grup-moshave sipas karakteristikave të fazave të zhvillimit, ndaj mund të krijohet më shumë se një grup me fëmijë 8–11, 12–14 dhe 15–18 vjeç. Të gjitha këto çështje do të analizohen në fazën e përgatitjes së procesit pjesëmarrës.

- Planifikimi i një konsultimi

Në çdo rast, Grupi i Konsultimit të Fëmijëve duhet të kalojë në një proces paraprak, përpara se të kalohet në qëllimin final të pjesëmarrjes. U duhet kushtuar kohë dhe vëmendje procesit të njohjes dhe të identifikimit/përkatësisë si pjesë e grupit. Informimi dhe diskutimi paraprak për çështjen në fjalë duhet të ndodhë në sesione të posaçme, ku pasi të shpjegohet qëllimi dhe procesi, fëmijët pjesëmarrës të kenë një informacion më të thelluar për çështjen në fjalë.

Shembull. Nëse do të diskutohet hartimi i planit vendor për fëmijët, grupi duhet të njihet me çfarë është një plan, cilët janë komponentët e tij dhe çdo të thotë secili prej tyre, kush e realizon, çfarë do të thotë (pra çfarë efektësh ka) për fëmijët dhe ku do të konsistonte kontributi i fëmijëve. Në varësi të volumit të informacionit përcaktohen edhe numri i seancave.

Sesionet e takimit	Aktiviteti	Procesi dhe dinamikat e grupit
--------------------	------------	--------------------------------

Sesioni 1	Për çfarë jemi mbledhur (shpjegimi i aktivitetit) Dakordësimi për takimet, metodat që do të përdoren	Krijimi i besimit mes anëtarëve të grupit dhe krijimi i përkatësisë në grup
Sesioni 2	Diskutimi i rregullave të funksionimit të grupit Çështjet që do të diskutohen Çështje të Mbrojtjes së Fëmijëve (Politika për Mbrojtjen e Fëmijëve)	Krijimi i besimit mes anëtarëve të grupit dhe krijimi i përkatësisë në grup
Sesioni 3	Diskutimi i çështjeve në fokus njohja/informimi mbi çështjen në diskutim	Respekti dhe mirëkuptimi Normalizimi
Sesioni 4	Dhënia e opinioneve mbi çështjen	Produktiviteti

Shënim. Shpesh herë procese të konsultimit me fëmijë apo vlerësimi mund të iniciohen nga një institucion qendror apo vendor jo në kontakt të drejtpërdrejtë me fëmijët p.sh.: Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale apo Bashkia. Në këtë rast personi i ngarkuar nga institucioni, i cili përmbush kriteret dhe karakteristikat e përshkruara në seksionin 3 të këtij udhëzuesi, vihet në kontakt me shërbime që punojnë me fëmijët (shkolla, qendra shërbimi, qendra rinore, klube fëmijësh etj.) dhe koordinojnë së bashku aktivitetin pjesëmarrës (ngritjen dhe formimin e grupit të konsultimit).

Në të gjitha rastet do të duhet pasur parasysh ruajtja dhe garantimi i sigurisë së fëmijëve dhe përcaktimi i personit përgjegjës për çështje të ruajtjes së sigurisë së fëmijëve (shtojca 1 – Një model/përmbledhje i politikës për mbrojtjen e fëmijëve).

- Lista e kontrollit për përcaktimin e interesit më të lartë të fëmijës

Siç është shprehur dhe në fillim të këtij dokumenti, në çdo proces ku përfshihen fëmijët, parimi i interesit me të lartë të tyre është parimi thelbësor që udhëheq veprimet dhe vendimet e vendimmarrësve dhe të kujdestarëve. Sidoqoftë është e nevojshme për të qenë të qartë se cilët janë elementet që duhen analizuar dhe të merren parasysh për një vendimarrje në interes të fëmijës.

Për këtë, na ndihmon Komenti i Përgjithshëm i Komitetit për të Drejtat e Fëmijëve nr. 14, ku përshkruhen 14 elemente për t'u vlerësuar dhe për t'u përcaktuar interesat më të lartë të fëmijës, që janë:

1. Opinioni/këndvështrimi i fëmijës për çështjen në fjalë;
2. Identiteti i fëmijës;
3. Ruajtja e ambientit familjar dhe i marrëdhënieve;
4. Përkujdesja, mbrojtja dhe siguria e fëmijës;
5. Situata e vulnerabilitetit;
6. E drejta e fëmijëve për kujdes shëndetësor;
7. E drejta e fëmijës për edukim.

Komenti i përgjithshëm shpjegon, gjithashtu, që interesi me i lartë i fëmijës duhet të analizohet dhe përcaktohet për secilin rast në veçanti, në bazë të rrethanave të tij specifike (për çdo fëmijë apo për çdo grup fëmijësh).

Këto rrethana lidhen me karakteristikat individuale apo të grupit në fjalë ku përfshihet edhe konteksti kulturor e social.

Bëjini vetes këto pyetje:

“Nëse ky do të ishte fëmija im, çdo të doja të ndodhte me të?”

Apo, nëse e keni të vështirë pasi nuk keni fëmijë, mund të pyesni veten:

“Nëse do të isha unë ky fëmijë, çfarë do të doja të ndodhte me mua?”

Me shumë gjasa përgjigjja e sinqertë e kësaj pyetjeje do të përcaktonte dhe interesin me të lartë të

Më poshtë, po prezantojmë praktikën e përfshirjes së fëmijëve në grupet e udhëhequra nga fëmijët “Zëri 16+...”,³ në konsultime të Këshillave Bashkiakë në Durrës, Burrel, Elbasan, Peshkopi. Kjo praktikë mund të përshtatet lehtësisht dhe të aplikohet në çdo bashki të vendit.

i. Mbledhjet e Këshillit të Bashkisë ndiqen nga fëmijët kur ata kanë një çështje për të trajtuar ose në komisione të veçanta, si ai i arsimit, shëndetësisë apo ekonomisë etj. Përzgjedhja e fëmijëve që marrin pjesë në këto takime, bazohet në njohuritë që ata kanë mbi çështjen për diskutim dhe angazhimin rreth saj. Kriter kryesor është njohja e mirë e grupit dhe e problemit që po shtrihet, pse është duke u trajtuar, çfarë kemi bërë ne, cilat janë burimet e informacionit, rruga e ndjekur etj., si edhe rekomandimet për zgjidhjen e çështjes së ngritur prej tyre. Por, gjithashtu, në takim përfshihen edhe fëmijë të rinj, me qëllim, që përveç se të marrin pjesë në këto takime, të edukohen me ndjenjën e përgjegjësisë dhe kurajon për të biseduar me autoritete.

ii. Grupi i fëmijëve organizohet për t’u përgatitur për procesin, informohen dhe njihen me planin, diskutojnë përmbajtjen e tij dhe ndërtojnë se bashku mesazhet e tyre advokuese. Ky proces kërkon një angazhim kohor deri në 4 takime të njëpasnjëshme të grupit. Në fund grupi vendos të zgjedhë 2 përfaqësues (sipas kritereve të përcaktuara, fëmijët përzgjedhin njëri-tjetrin ose përfshihen me iniciativë) dhe së bashku me lehtësuesin e rritur do të jenë pjesë e mbledhjes së Këshillit Bashkiak, ku do të prezantojnë idetë e tyre dhe paraqesin kërkesën.

Që kjo praktikë të jetë e aplikueshme për çdo bashki, duhet që përfaqësues të Këshillit Bashkiak të krijojnë akses tek opinioni i fëmijëve. Për këtë, krijohen kontakte dhe ndërtohen marrëdhënie me shërbime dhe grupime ekzistuese, si: Qendra Rinore, Qendra Shërbimesh për Fëmijë, grupime joformale fëmijësh. Nëse këto qendra dhe grupime mungojnë mund të angazhohen strukturat e qeverive të nxënësve në bazë shkolle.

SHTOJCA NR. 1 POLITIKA E MBROJTJES SË FËMIJËVE

1.1 Hyrje

Të gjithë kemi përgjegjësinë për të siguruar që fëmijët me të cilët punojmë janë të mbrojtur dhe të sigurt nga çdo lloj ngacmimi apo dëmi që mund t’u shkaktohet nga persona të tretë.

Ne dëshirojmë që fëmijët e përfshirë në këtë aktivitet të kënaqen, të shijojnë aktivitetin dhe të jenë të sigurt.

<i>Udbëzues që na ndihmojnë të mbajmë fëmijët të sigurt</i>	<i>Personi i kontaktit për organizuesit</i>	<i>Afati i përmbushjes së detyrës</i>	<i>Statusi i përmbushjes së detyrës</i>
Përpara zhvillimit të aktivitetit			
Marrja e miratimit të informuar nga prindërit/kujdestarët për çdo fëmijë pjesëmarrës (ka specifikime dhe detaje të organizimit, si lloji i aktivitetit, çfarë pritet të bëjë fëmija, data, orari, të dhëna mbi udhëtimin: si, p.sh., të dhëna të mjetit dhe të drejtuesit, targa dhe nr. , kontakti, personi/personat shoqërues dhe nr. kontakti, miratim për bërje dhe përdorim fotosh, duke specifikuar qëllimin e përdorimit të tyre).	XY	2 ditë përpara aktivitetit	Në proces: është bërë njoftimi dhe pritet miratimi me shkrim
Vlerësimi i rreziqeve të mundshme gjatë aktivitetit			Në proces
Ekipi i ndihmës së shpejtë – në marrëveshje me			

³ Zëri 16+...“është grupi i fëmijëve që udhëhiqet nga vetë fëmijët. Grupi e shtrin aktivitetin e vet në katër qytete të Shqipërisë, si: Elbasan, Durrës, Dibër dhe Burrel. Misioni i tyre është: Ndërgjegjësimi dhe fuqizimi i fëmijëve lidhur me respektimin e të drejtave të tyre në shkollë, familje dhe komunitet, gjithashtu, ndikimi i tyre në vendimarrje për përmirësimin e situatës së të drejtave të fëmijëve në Shqipëri.

Shërbimin e Shëndetit Publik			
Konfirmimi i Policisë për mbikëqyrjen e aktivitetit gjatë gjithë kohës së zhvillimit			
Emrat e shoqëruesve të fëmijëve (mësues/prindër etj.), që janë caktuar dhe të garantohet se është bërë vlerësimi i figurës së tyre (të besuar, gëzojnë respekt te fëmijët; janë të komunikueshëm, të përgjegjshëm etj.).			
Transporti i fëmijëve në aktivitet kryhet nga: 1. Furgon/autobus i licencuar; 2. Mjeti i prenotuar dhe në dispozicion vetëm të grupit të fëmijëve; 3. Mjeti ka ndenjës të pajisura me rripat e sigurimit (të cilët duhet të mbahen lidhur gjatë gjithë udhëtimit); 4. Fëmijët janë të shoqëruar nga të rriturit gjatë udhëtimit; 5. Prindërit që duan të shoqërojnë fëmijët janë të mirëpritur (shpenzimet e tyre mbulohen nga ata vetë)			
Lista përfundimtare e fëmijëve dhe të rriturve shoqërues hartohet dhe konfirmohet 2–3 ditë para zhvillimit të aktivitetit			
Fëmijët akomodohen në hotelin e caktuar nga organizuesit e aktivitetit: 1. Fëmijët qëndrojnë të grumbulluar në të njëjtin vend; 2. Ndarrja bazohet në gjininë e fëmijëve (veç vajzat dhe veç djemtë); 3. Të rriturit shoqërues nuk ndajnë asnjëherë dhomën me fëmijët			
Shoqëruesit e rritur informohen përpara aktivitetit mbi politikën për ruajtjen dhe sigurinë e fëmijëve nga personat e caktuar për këtë çështje			
Fëmijët pjesëmarrës informohen mbi çështjet e ruajtjes dhe sigurisë së fëmijëve: 1. Nëse ka një shqetësim në lidhje me një rrezik për fëmijët nga një sjellje e papërshtatshme e të rriturve që punojnë/janë në kontakt me fëmijët; 2. Ku duhet raportuar shqetësimi.			
Tualetet janë të ndara dhe të shënuara sipas gjinisë (vajza/djem)			
Gjatë aktivitetit			
Siguria e fëmijëve të përfshirë në aktivitet është e mbikëqyrtur dhe e garantuar gjatë gjithë aktivitetit	Gjithë stafi organizues		
Tualetet janë të mbikëqyrtura gjatë gjithë aktivitetit			
Skuadra e ndihmës së shpejtë është prezente dhe në gatishmëri gjatë gjithë kohëzgjatjes së aktivitetit			
Prania e policisë për mbikëqyrjen e ecurisë dhe moslejimin e ndërhyrjeve nga persona të tretë në aktivitet			
Pas aktivitetit			
Transporti i fëmijëve në vendbanimet e tyre ndjek hapat si në rastin e transportit gjatë mbërritjes			
Udhëtimi kryhet gjatë ditës duke evituar udhëtimin në mbrëmje/natën			

1.2 Kujdes! Çdo person pjesëmarrës në aktivitetin me fëmijë duhet të ketë parasysh:

Sjellje që janë të ndaluara të ndodhin:

- goditja apo sulmi fizik i fëmijës
- përfshirja në aktivitet seksual me këdo nën moshën 18 vjeç, pavarësisht marrëveshjes së pretenduar (mosdijenja për moshën nuk përbën mbrojtje);
- ngritja e marrëdhënieve të tilla me fëmijët që mund të konsiderohen shfrytëzuese apo abuzuese;
- veprime abuzive apo që mund ta vendosin fëmijën në rrezik abuzimi;

- përdorimi i shprehjeve, sugjerimeve apo këshillave të papërshtatshme, ofenduese apo abuzive;
- veprime fizike të papërshtatshme apo të një natyre seksuale provokative;
- fjetja në një dhomë me fëmijën apo në një shtrat;
- kryerja e veprimeve personale për fëmijën, të cilat fëmija mund t'i bëjë vetë;
- veprime që turpërojnë, denigrojnë, ofendojnë fëmijën apo çdo lloj forme të abuzimit emocional;
- diskriminimi i çdo lloj natyre, sjellje/ qëndrim i padrejtë, i diferencuar, favorizues të disa fëmijëve përkundrejt të tjerëve;

- Kalimi i kobës më vete me fëmijë pa praninë dhe larg të tjerëve;
- vendosja e vetes në situata që mund të rrezikohet për akuzë sjelljeje të padenjë.

1.3 Çfarë duhet të bëhet në rast se ka një shqetësim për fëmijë që mund të jetë abuzuar:

- vepra me shpejtësi dhe kërko ndihmë;
- mbështet dhe respekto fëmijën. Brenda mundësive siguro që fëmija të jetë i sigurt;
- raportoj ngjarjen te personi i kontaktit për ruajtjen dhe sigurinë e fëmijëve dhe ndiq procedurën;
- mbaj çdo informacion konfidencial.

Informacion mbi kontaktet e emergjencës:

- Policia 126/129
- Zjarrfikësi 128
- Urgjenca mjekësore 2222235
- Farmaci 24-orëshe 2222241

1.4 Plani i garantimit të ruajtjes dhe të sigurisë së fëmijëve

Aktiviteti: Fushatë ndërgjegjëse – maratonë

Data: _____

Vendi: _____

Numri total i fëmijëve të përfshirë: 65 fëmijë

Vendbanimi i fëmijëve:

Tiranë - 33 fëmijë, Gjirokastrë - 16 fëmijë, Korçë - 16 fëmijë

Numri total i të rriturve lehtësues të përfshirë në aktivitet:

Tiranë - 15 lehtësues, Korçë dhe Gjirokastrë - 10 lehtësues

Raporti të rritur/fëmijë – 1 i rritur/3–4 fëmijë⁴

Gjatë gjithë kohës, përpara, gjatë dhe pas aktivitetit deri në përcjelljen e tyre në vendin e banimit në Gjirokastrë dhe në Korçë, 32 fëmijë shoqërohen nga 10 të rritur.

Vendi ku zhvillohet aktiviteti:

Air Albania Stadium

Data dhe ora:

18 tetor, ora: 10:00–12:00

Personat përgjegjës për sigurinë dhe ruajtjen e fëmijëve (që ngarkohen për këtë aktivitet):

- 1.
- 2.

SHTOJCA NR. 2 FORMAT MARRJEJE PËLQIMI PËR PJESËMARRJE

Modeli nr. 1

Prezantim

⁴ Standardi minimal i aplikuar për raportin të rritur/fëmijë është 1:4.

- a) *Idetë tuaja janë të rëndësishme dhe do të na ndihmojnë për të ndihmuar fëmijë të tjerë në të gjithë botën;*
- b) *Ne përfaqësojmë një organizatë/institucion që punon për të mbështetur fëmijët dhe të rinjtë, për t'u siguruar që ata janë të sigurt, të mbrojtur dhe që marrin përkujdesjen e duhur;*
- c) *Ne po kërkojmë pjesëmarrjen tuaj dhe shpresojmë që ajo do të japë një mundësi për ju, që të përfsiheni duke ndarë idetë tuaja dhe duke ndihmuar të kuptojmë çfarë është e rëndësishme për ju;*
- d) *Si mund të marrësh pjesë?*
- e) *Përshkrim i procesit ku fëmija pritet të përfsihet;*
- f) *Miratimi juaj.*

Format miratimi për filmim/marrje fotosh

Faleminderit që na lejoni t'ju filmojmë/fotografojmë. Ne do ta përdorim këtë filmim dhe/ose fotot, për publikimin e raportit të Analizës së Situatës së Fëmijëve dhe të Rinjve si ti.

Fotot dhe filmimet e tua mund të shfaqen në këtë publikim, në internet, në revista, gazeta apo materiale të tjera të printuara, në mediet sociale: si *Facebook* apo *Twitter*, në televizion, në publicitet apo në mënyra të tjera. Njerëz nga e gjithë bota mund të shohin fotot apo të dëgjojnë komentet tuaja në video e po ashtu edhe miq apo të afërm.

Kontributi juaj do të ruhet në një vend të sigurt dhe mund dhe të ripërdoret nga organizata/institucioni në materialet tona sensibilizuese edhe në të ardhmen, jo për më shumë se 5 vjet.

Nëse bini dakord me këto kushte dhe kuptoni sa thuhet më poshtë, atëherë ju lutem na jepni të dhënat tuaja dhe firmosni këtë format.

Për çfarë bini dakord (detaje ligjore):

Ju i jepni organizatës/institucionit të drejtën për të regjistruar pa pagesë kontributin tuaj zanor, filmim, fotografi dhe çdo regjistrim tjetër elektronik dhe të përdorë kontributin tuaj në çdo media (ekzistuese apo që do të ngrihen në të ardhmen) në të gjithë botën dhe pa pagesë të asnjë lloji.

Organizata/institucioni mund të editojë, përshtatë apo përkthejë kontributin tuaj dhe ju konfirmoni që ia përcillni të gjitha "të drejtat morale" për t'u përdorur siç shpjegohet më lart.

Organizata/institucioni mund ta përdorë kontributin tuaj sërish në çdo moment në të ardhmen deri në 5 vjet.

Nëse ju firmosni në emër të një fëmije, atëherë ju:

1. Deklaroni që jeni babai/nëna/kujdestari/kujdestari ligjor (ju lutem fshini opsionet sipas rastit), i fëmijës të cilit i jepet emri më poshtë dhe është nën moshën 18 vjeç dhe se ju jeni mbi moshën 18 vjeç. Nëse jo, ju lutem kërkojini një të afërmi/kujdestari ligjor mbi moshën 18 vjeç, të firmosë në emrin tuaj.

2. Konfirmoni se ju e keni lexuar këtë marrëveshje, se jeni të kënaqur, se është në interes të fëmijës, të cilit i jepet emri më poshtë dhe se ju lejoni fëmijën, duke nënshkruar këtë marrëveshje.

3. Brenda interesit tuaj në marrëveshje, në emër të fëmijës suaj, ju i jepni dhe i konfirmoni organizatës/institucionit të gjitha të drejtat, dakordësinë e dhënë nga fëmija dhe bini dakord që ju mbeten përgjegjës për fëmijën gjatë gjithë kohës.

Ky seksion duhet mbushur nga një i rritur mbi moshën 18 vjeç.

Shënim. Nëse prindi është nën moshën 18 vjeç, ju lutem kërkonin një kujdestar ligjor mbi moshën 18 vjeç të firmosë, p.sh., gjyshi/gjyshja.

Ju lutemi mbushni këtë format me shkronja shtypi.

Unë po mbush këtë format për veten (mosha 18 vjeç ose mbi 18 vjeç) apo në emër të fëmijës/fëmijëve (unë jam prindi apo kujdestari ligjor), emri i plotë i të rriturit, emri i plotë i fëmijës.

Muaji/data/viti i lindjes së kontribuesit:

Email:

Telefon:

Adresa:

Firma apo shenja e gishtit e fëmijës/të fëmijëve:

Firma apo shenja e gishtit të të rriturit:

A dëshironi që të përdorim emrin tuaj të vërtetë? Po Jo

Ne do të ndryshojmë emrin tuaj nëse mendojmë se është më e mira për sigurinë tuaj.

Miratimi që ju po jepni mund të ndryshojë apo të tërhiqet në çdo moment, duke kontaktuar me:

Emri:

Email:

Telefon:

Ju lutem, kini parasysh që nuk mund të tërhiqen foto apo imazhe që janë të publikuara tashmë.

I gjithë informacioni do të sigurohet në përputhje me ligjin “Për mbrojtjen e të dhënave personale”.

Modeli nr. 2

Unë (prindi) _____, me nr. karte identiteti _____, jap pëlqimin për vajzën/djalin tim _____, lindur më _____, për të udhëtuar në _____, nga data _____, ora _____, për të marrë pjesë në aktivitetin e organizuar nga _____, në shoqërinë e znj. _____ me nr. kartë identiteti/pasaporte _____

Jam informuar nga znj. _____ dhe jam dakord për çështjet që do të diskutohen.

Unë znj. _____, me nr. karte identiteti/pasaporte _____, e autorizoj të jetë përgjegjës për vajzën/djalin tim gjatë këtij takimi.

Në veçanti e autorizoj/më tej _____, të marrë vendime në rastet kur ka nevojë emergjente për trajtim mjekësor.

Unë pohoj se procedurat për sigurimin shëndetësor të vajzës/djalit tim, janë bërë pranë agjencisë së sigurimit _____, në konsultim me delegacionin ku bën pjesë vajza/djali im/ynë.

Unë kuptoj se organizata _____ nuk mban asnjë përgjegjësi për vajzën/djalin tonë _____ për ndonjë dëm apo humbje që mund t'i ndodhë fëmijës tim/tonë si pasojë e pjesëmarrjes së saj/tij në këtë aktivitet.

Unë pohoj se kam autoritet të plotë të jap pëlqimin mbi përmbajtjen e këtij dokumenti:

Emri i pjesëmarrësit: _____

Emri i prindit ose kujdestarit: _____

Firma e prindit kujdestar: _____

Data: _____

Njohur dhe pranuar nga i rrituri shoqërues

Njohur dhe pranuar nga: _____

Firma e të rriturit shoqërues: _____

SHTOJCA NR. 3 MODEL PLANIFIKIMI

1	Aktivitet zbavitës	1. Prezantimi/njohja me projektin	Ushtrime energjizuese	Data/muaji/viti
---	--------------------	-----------------------------------	-----------------------	-----------------

		2. Nxitje e ndërveprimit	Prezantim në gjuhë të përshtatshme dhe përdorim mjetesh vizuale projektit Topa djegësi Aktivitet muzikor	
2	Krijimi i grupit të konsultimit	1. Kuptimi i dinamikave të grupit dhe i karakteristikave individuale të anëtarëve 2. Nxitja e bashkëveprimit dhe e bashkëpunimit dhe ideja e përkatësisë së grupit 3. Kuptimi i qëllimit dhe i objektivave të grupit në projekt	Ushtrim energjizues Prezantimi përmes vizatimit të njeriut (vendosja e tipareve dhe karakteristikave nga çdo anëtar i grupit) Përsëritje e qëllimit të projektit në gjuhë të thjeshtë dhe të kuptueshme Rrahje mendimesh në grup (<i>brainstorming</i>) dhe identifikim rolesh Lojë përmbyllëse sugjeruar nga fëmijët	Data/muaji/viti
3	Pjesëmarrja e fëmijëve	1. Fëmijët brendësojnë konceptin e pjesëmarrjes dhe të punës së përbashkët si grup 2. Nxitja e qartësimit të roleve, bashkëpunimit dhe vendimmarrjes brenda grupit nëpërmjet aktiviteteve krijuese	Ushtrime energjizuese Identifikimi i elementeve të përbashkëta të grupit përmes diskutimit Përforcimi i qëllimit të grupit: Luajtja e roleve – Ndarja e roleve, përgjegjësi dhe udhëheqja e grupit – fëmijët e ndarë në 2 grupe: u jepet një detyrë të cilën do ta realizojnë. Vetë fëmijët do të ndajnë detyrat dhe do të performojnë Përmbledhje e zhvillimit të ditës nga vetë fëmijët Lehtësuesi nxit diskutimin drejt objektivit Lojë përmbyllëse	Data/muaji/viti

SHTOJCA NR. 4
MODEL USHTRIME ENERGJIZUESE

Kush je ti?

Shpërndani letra dhe kërkonti që secili person të shkruajë ose të nxjerrë një përshkrim të shkurtër të vetes. Pastaj ktheni të gjitha letrat me fytyrë poshtë merrni një nga një duke u

përpyjekur të kuptoni se kujt i përket përshkrimi. Ju mund ta bëni këtë vetë ose t'ia jepni njërit nga pjesëmarrësit.

Loja e hedhjes së topit

Ky është një ushtrim zgjimi, veçanërisht, kur prezantohet një material që kërkon përqendrim. Bëni që të gjithë të ngrihen dhe të formojnë një rreth. Hidhni një top për një person dhe pyeteni se cili ishte koncepti më i rëndësishëm që mësoi. Pastaj ky person ia hedh topin dikujt tjetër dhe ai person shpjegon se cili ishte koncepti më i rëndësishëm për të. Vazhdoni ushtrimin deri sa të gjithë të kenë kapur topin të paktën një herë.

Në ishull

Vendosini studentët në grupe prej pesë vetash dhe u thoni atyre se janë të bllokuar në një ishull të shkretët. Shpjegoni se ata duhet të zgjedhin pesë sende nga gjërat e tyre personale për t'i ndihmuar ata të mbijetojnë dhe secili anëtar i grupit të tyre duhet të kontribuojë një gjë. Jepini rreth dhjetë minuta për të gërmuar nëpër çantat e tyre të librit, portofolat ose xhepat për të zgjedhur artikujt e nevojshëm. Pastaj, secili grup të qëndrojë dhe të shpjegojë se çfarë kanë zgjedhur dhe se si çdo objekt është thelbësor për mbijetesën e tyre.

Karamelet

Blini karamele të vogla me ngjyra të ndryshme. Për secilën ngjyrë zgjidhni një kategori, p.sh., e kuqja përfaqëson familjen, ngjyra e gjelbër shoqërinë, e verdha hobin. Vendosni sa më shumë karamele në shportë dhe pa i treguar asgjë pjesëmarrësve jepini të marrin sa karamele të duan. Në fund, secili duhet të thotë aq fakte për secilën kategori sa karamele ka marrë (p.sh., 5 karamele të kuqe – 5 fakte për familjen; 3 karamele të gjelbra – 3 fakte për shoqërinë etj.).

E njëjta lojë mund të bëhet edhe me toptha të vegjël letrash me ngjyra, por pjesëmarrësit nuk do të marrin aq shumë në sasi.

E vërtetë dhe e gabuar

Ndajini pjesëmarrësit me nga dy. Në secilin nga çiftet, njëri duhet të thotë 3 fakte për veten. Nga këto dy janë të vërteta dhe një është gënjeshtër. Personi tjetër duhet të gjejë se cili fakt është i gabuar.

Uniku

Pjesëmarrësve u thuhet që duhet të tregojmë sa më shumë gjëra të veçanta që kemi ose bëjmë. I lëmë të mendojnë 2–3 minuta pastaj ngrihet një prej tyre. Ai përmend një nga një faktet e tij. P.sh., *kam dy mace*, nëse askush nuk thotë që edhe unë kam dy mace, atëherë ai vazhdon me faktin e dytë derisa të dalë dikush tjetër që e ka atë karakteristikë. Nëse del dikush atëherë personi ulet dhe ai që e hodhi poshtë fillon të flasë për vete, derisa të rrëzohet nga dikush tjetër. Për secilin mbahen shënime faktet që nuk janë rrëzuar. Personi që ka numër më të madh karakteristikash të veçanta është më uniku i grupit. Nxitini pjesëmarrësit të fillojnë me: *unë jam i vetmi që kam ...* P.sh., *dy lidhëse të ndryshme këpucësh ... unë jam i vetmi që kam vëllezër binjakë* etj.

Bashko kartat

Lehtësuesi zgjedh një numër shprehjesh të njohura dhe shkruan gjysmën e shprehjes në një letër dhe gjysmën në një tjetër. P.sh., *gëzuar* – në një copë dhe *ditëlindjen* në një tjetër. Numri i kartave duhet të përputhet me numrin e pjesëmarrësve. Vendosini në një shportë të gjitha letrat dhe secili zgjedh një dhe secili pjesëmarrës gjen anëtarin tjetër të grupit që ka gjysmën tjetër të shprehjes.

Gjej me gjeiste

Ndajini pjesëmarrësit me grupe me nga 5 veta. Secilit grup vendosini një emër për ta bërë më argëtuese. Grupi i zgjedh një profesion dhe e shkruan në një letër dhe nuk ia tregon asnjë grupi tjetër. Këtë duhet ta gjejë grupi i dytë dhe për këtë zgjidhet një vullnetar nga ky grup (të cilit i tregohet profesioni) dhe do t'ia shpjegojë grupit të tij vetëm me gjeiste. Nëse e gjen fiton 1 pikë. Pastaj grupi i 2-të gjen një profesion për grupin e 3-të (zgjidhet një vullnetar nga grupi i 3-të, i tregohet profesioni dhe ai ia shpjegon grupit vetëm me gjeiste). Grupi i 3-të zgjedh një profesion për grupin e 4-të. Grupi i 4-të zgjedh një profesion për grupin e 5-të dhe grupi i 5-të zgjedh një profesion për grupin 1. Në vend të profesionit mund të përdoren edhe sende, kafshë etj.

12. REFERENCAT

1. Konventa e të Drejtave të Fëmijëve.
2. Ligji nr. 18/2017, “Për të drejtat dhe mbrojtjen e fëmijës”.
3. *Committee on the Rights of the Child – General Comment N. 12.*
4. *A Toolkit for Monitoring and Evaluating Children’s Participation, Save the Children Fund 2014.*
5. *Empowering Children to Improve Services in School, Save the Children 2016.*
6. Përcaktimi i Interesit më të lartë të Fëmijës, *Save the Children Albania & International Development Initiatives (ICDI).*
7. Manual Trajnimi për profesionistët që punojnë me fëmijët në sistemin Penitenciar- *Save the Children 2012.*